

Mert most van az esztendő fordulója ...az ég madarai... „ismerik idejüket” és pontosan érkeznek vissza. Most, amikor minden fordul, hadd válhassék ez az Istenhez fordulás idejévé.

Lancelot Andrewes,
Winchester 17. századi püspöke:
Igehirdetés Hamvazószerdára

*****

BULÁNYI GYÖRGY

**SZENT MAZUCHIZMUS,
AVAGY TUDOM-E A SZENVEDÉSEKBE
HELYEZNI ÖRÖMÖM, EZEKRE IRÁNYÍTANI
VÁGYAIM?**

Istennel egyesülni csak az öngyötrés útján lehetséges? Kérdezem. Mert feleletként általában Avilai Terézt idézik: *Vagy szenvedni, vagy meghalni.* S ez azt jelenti, hogy ha nem akarok szenvedni és egyelőre meghalni sem, akkor nincs módom egyesülni Istennel? Azt. Teréz így gondolta. December 14-én, Keresztes Jánosnak, a másik *egyháztanító* misztikusnak ünnepén pedig ez olvasható a Zsolozsmás könyvben:

Keresztes Szent Jánosnak a *Szellemi páros ének* című művéből: Akármennyi titkot és csodát fedeztek is már föl a szent egyháztanítók, és tudtak meg a szent életű lelkek ezen a földön, még sokkal több az, amit sohasem mondtak el. Sőt soha fel sem fogtak. Éppen ezért még sok mélységet kell feltárni Krisztusban, mert ő olyan, mint a gazdag aranybánya. Akármilyen mélyre is ásson benne valaki, sohasem ér a végére... itt is, ott is új ereket, új kincseket fog találni. Ezért mondja Szent Pál magáról, Krisztusról: *Benne rejlik a tudomány és bölcsesség minden kincse* (Kol 2,3). Ezekbe a kincsekbe nem tud behatolni, nem képes hozzájuk eljutni a lélek, hacsak nem megy előbb keresztül a belső és a külső szenvedések sűrűjén. Sok és hosszas lelki gyakorlatnak kell ezt megelőznie: melyek csak alacsonyabb fokok a lelki életben, és csak előkészületül szolgálnak Krisztus titkainak mélyebb ismeretéhez... Ó, bárcsak megértene már végre-valahára minden ember, hogy nem lehet eljutni Isten gazdagságának és bölcsességének teljességére, hacsak a lélek előbb végig nem járja a szenvedések és szorongások sűrűjét is úgy, hogy az a lélek azután ebbe helyezze örömét, s erre irányítsa vágyait. Az a lélek, amelyik igazán

**XXI. évfolyam 3. szám
2014. március**

A Koinónia régebbi számai elérhetők:
www.faragoferenc.webnode.hu

Bulányi Gy. Szent mazochizmus	2542
Benyhe B. Bokor – Állam - Egyház	2544
Balogh P. Merengő...	2549
Demeczky J. Sík Toma	2552
Kovács L. A Jézus-hűség fontos...	2559
Dryp. Országunk lelki és anyagi...	2557
Máthé-Tóth A. Ellenségszeretet	2559
Dryp. Miről mi jut az eszembe...	2561
Philip Yancey Az imádság...	2562
Juhász Gy. Válasz	2563
Faragó F. Tanyai szilánkok...	2569
80 éve született Hervay Gizella	2570

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
Elérhetőség; koinonia.tarsak@gmail.com

óhajtja ezt az isteni tudást, az előbb a szenvedést vállalja a keresztek sűrűjében. Ezért buzdította Szent Pál az evezusiakat, hogy ne csüggedjenek a megpróbáltatások közepette (vö. 3, 13)... Mert a kereszt az a kapu, amelyen át bejuthat az ember ennek a tudásnak a gazdagságába. Ez a kapu azonban igen szűk. Csak kevesen óhajtanak ezen a kapun belépni, noha sokan szeretnék a kincsek ismeretét élvezni. Ehhez azonban csak a kapun keresztül lehet eljutni.

Eddig a Zsolozsmáskönyv – kivonatosan. Aláhúztam benne ezeket a szavakat: *a belső és a külső szenvedések... a szenvedések és szorongások sűrűjét... ebbe helyezze örömét, erre irányítsa vágyait... előbb a szenvedést vállalja a keresztek sűrűjében... megpróbáltatások... a kereszt az a kapu... csak kevesen óhajtanak ezen a kapun belépni... csak a kapun keresztül lehet bejutni.* Ebédnél pedig megkérdezek valakit, aki szintén olvasta, ami a Zsolozsmáskönyvben van, hogy vajon Keresztes János nem mazochista-e. Kérdésemre

támadásba lendül: ő azt olvasta egy primíciás-képen hogy Én pedig ne dicsekedjem másban, mint a Jézus keresztjében... s tudvalevően enyém az a primíciás-kép.

Mit válaszolhatok neki? Hát az alábbiakat. Dicsekedhetnék azzal is, hogy békepap lettem, beszerveztek és még bíboros is lett belőlem. De nekem nem fülött ehhez a fogam. Ha már e kettő között választhattam, akkor már inkább azzal dicsekszem, hogy az államügyész halált kért a fejemre. De félreértés ne essék, nem voltam oda azért, hogy bár csak felakasszanak. Azt gondoltam, hogy tisztességesnek kell maradnom, nem hazudhatom le a csillagot az égről. Mert borotválkozni akarok, s ahhoz tükörbe kell nézmem. S nem állhatok azok közé, akik elhagyják a tisztességes emberek társaságát, például a Bokorban levőkét, hogy tehessék azt a sok *jót* /?/, amit tehetnek azok, akik a hatalom útját választják. Azért sem voltam oda, hogy megismerjem hazánk börtöneit, csak tisztességes ember akartam maradni, s azt csak a börtönökben tudtam magamnak biztosítani.

– De hát ezzel igazolod mindazt, amit aláhúztál Keresztes János szövegéből – mondhatná erre valaki.

– Mondhatná, de félrebeszélne. Félre, amikor ezt mondja: a lélek azután ezekbe a szenvedésekbe és szorongásokba helyezze örömét, s erre irányítsa vágyait. Nem helyeztem ezekben az örömet, s nem irányítottam ezeket a vágyaim. Lehet, hogy azért, mert nagyon gyarló ember vagyok én is – lehetséges. De annyit meg kellett állapítanom, hogy a közel tíz év alatt a börtönökben egyetlen emberrel sem találkoztam, aki azért imádkozott volna, hogy lehetőleg halála órájáig ott maradjon, hanem várta mindegyik türelmetlenül vagy türelmesebben a szabadulás óráját. S alighanem Jánosunk is imádkozott azért is, hogy kiszabaduljon rendtársai börtönéből, amiről egyébként Zsolozsmáskönyvünk nagyvonalúan említést sem tesz. Szóval Jánosunk sem a szenvedéseket és a szorongásokat biztosító rendtársi börtönökbe helyezte örömét, s nem azokra irányította vágyait, hanem halálbiztosan arra, amire minden épeszű ember vágyik: a szabadulásra. Mindenképpen gyarló ember vagyok, de nem azért, mert ha a fogam fáj, akkor orvoshoz megyek, s ha börtönben vagyok, akkor szabadulni akarok. Jánosunk is így volt ezzel. Ő aligha volt gyarló ember, mert szentté is avatta egyháza, meg egyháztanítónak is nyilvánította. De ebben a sarkalatos kérdésben félrebeszélte, és a Zsolozsmáskönyv szerkesztői éppen ezt a félrebeszélését tudatják félmillió pappal meg ugyanennyi apácával, s hasonló számú laikus hívővel, hogy mindannyiunkba beleverje azt, amit ha gondolkodva olvasnánk, csak elutasíthatunk. S minden csütörtökesten is másfél órát eltöltünk a majdnem semmivel, s nem arról beszélünk, amit valakik közülünk az elmúlt héten talán elolvastak.

Hát akkor mért beszél a mondott valaki félre? Amiért beletették szövegét a Zsolozsmás könyvbe. Kik? Hadd mondjam így: a szupernormálisok. Kik azok? Akik bár mindezt, amit elmondtam, magukon is tapasztalják, hatalmuk van arra, hogy betegyék az ilyen szöveget a Zsolozsmáskönyvbe. Mért teszik? Hogy véletlenül se

gondolkodjunk Jézus módjára, aki bizony nem a Getszemáni kerti szenvedésekbe és szorongásokba helyezte örömét, s bizony nem azokra irányította vágyait. Hanem arra, hogy Isten megmentse őt attól az órától, s ne kelljen neki kiinnia azt a poharat, melyet majd egy főpap nyújt neki. Mért erre irányította vágyait Jézus? Mert normális ember volt. Akik pedig kényszerítették, hogy mégis csak kiigya, az urak világához tartoztak, a szupernormálisok közé. Tudták, hogy uraságuk csak úgy tartható fenn, ha a Jézusféle normálisokat, akik nem hazudoznak, kiakolbólják a világból. A szupernormálisok tarják fenn a szerencsétlen Jánosok tévedéseit. De hát mért tévedett János? Mert tévedni emberi dolog? Azért is. De hogy lehet ekkorát tévedni? Ezer éves bejárat pálya volt a tévedése. Amikor elődeink Konstantinban az Isten Országá közénk hozóját látták, le kellett cserélni a normális Jézust a nem-normálisra. Arra, aki igazolja ezt az abnormitást. Mért tévedtünk erre az Útra? Csak azért, mert feladtuk Jézus Isten Országá koncepcióját-útját, s ha már feladtuk a másoknak szenvedést nem okozás koncepcióját-útját, akkor mutassuk meg a nem-jézusi szentté levés útját. Mi ez az Út? Az, hogyha már mi, az urakká lettek, okozzuk az emberiségnek a szenvedéseket, tegyük a mi *megszentelt életünket*, a szerzetességet a celibátus jegyében – a szenvedésvállalásban örömeinket lelés életévé. Ez az a lombik-kereszt, aminek örülni is kell tudni. Ha már az uraktól megácsolt keresztre nem vágyhatunk, mert normális emberek vagyunk, akkor legyünk abnormisak! S örüljünk a szenvedéseknek, amik érnek bennünket! Ha az élet maga okozza (fogfájás), ha az urak okozzák – mindkét esetben örüljünk nekik.

Nem tudok örülni nekik. Elviselem, ha már nincs módomból változtatni rajta. Nincs, mert szenvedékeny vagyok, ember vagyok. Nincs, mert tisztességes ember akarok maradni, s nem mondom s teszem azt, ami tisztességtelenné tesz: a hazugságot. Nem, az életeljesztés kockázata mellett sem. Jézusi ember akarok lenni, aki normális volt és maradt Kaifás, a főpapja, ellenében is. Egy hatalmas élethazugságból lett a János tévedése.

Más kérdés, hogy a célért szenvedést vállaló éri el életünkben azt a boldogságot, amely lehetséges számunkra. Az anya vállalja a vajúdas gyötrelmeit, hogy gyermeke legyen. Balczó vállalja az edzés gyötrelmeit, hogy olimpiai bajnok legyen. Jézus vállalja a főpapok-írástudók és vének halálos ítéletét, hogy elmondhassa nekünk jóhírét. Mikor felfedeztem e jóhír tartalmát, vállaltam, hogy az ávo kezére jussak. János vállalta mindazt, amit vállalt, hogy eljusson azokhoz a kincsekhez, amelyeket csak a szenvedő ember tud megtalálni. De sem az anyává lenni akaró, sem Jézus, sem az Ő útján járó, sem János nem tudja a szenvedésekbe helyezni örömét, azokra irányítani vágyait.

Ismét más kérdés, hogy miért érdemes kitenni magunkat ezeknek a szenvedéseknek. Perverz nemi

örömökért nem érdemes (mazochizmus). Az anyaságért érdemes, mert az élet és annak továbbadása közreműködés Istennel. Hiszen az élet alapérték: ebből lehet még Isten Országja is. Olimpiai aranyéremért is érdemes lehet, ha valaki arra érez hívást meg képességet. Isten földi életünkben megtapasztalásának reményében is lehet, ha nincs módunk arra, hogy a jóhír továbbadásával szerezzük be az uraktól a magunk Golgotáját. Az Istent földi életünkben megtapasztalni akarásról csak azt kell tudni, hogy ez nem Jézus akarata és útja – az ő útja a jóhír továbbadása. Ha valaki ennek a tudomására jut, nem fogja Jánosunk útját választani.

Egyháztanítónak lett, nem Jézus útját tanító. Soha nem jutunk el Jézushoz a misztika jánosi útján. Legfeljebb rendtársaink börtönébe. Legfeljebb istenélményünk lesz.

Olyan, amilyen Jézus előtt és Jézus után is lehetséges, de nem lesz az istenélményünk jézusi. Hiszek abban, hogy Jézus az utam. Hogy őt kell utánoznom. Mért? Mert hiszek abban, hogy Jézus és az Atya és a Lélek egy. Hiszek abban, hogy Jézus útján kell Istent megtalálnom. Ha a Golgotán, akkor a Golgotán. Ha feltámadásom után az örökkévalóságban, akkor ott.

Te hogyan gondolkodsz erről?

*****

BENYHE BERNÁT

BOKOR – ÁLLAM – EGYHÁZ
A BULÁNYI-FÉLE
BÁZISKÖZÖSSÉGI MOZGALOM VISZONYA
A PÁRTÁLLAMHOZ ÉS A HIERARCHIÁHOZ
(TÖRTÉNETI SZINOPSZIS)

(Az előadás 2013. december 9-én hangzott el a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karán az MTA-PPKE „Lendület” Egyháztörténeti Kutatócsoport által szervezett Katolicizmus Magyarországon a II. vatikáni zsinat korában című konferencián. Az előadás egy hosszú tanulmány tömör összefoglalását adja – az írott változat 2014 tavaszán jelenik meg egy a konferencia anyagát összegző kötetben.)

Előadásomban a Bulányi György alapította Bokor közösség történetét, a pártállammal és a katolikus hierarchiával való viszonyát vizsgáló kutatásaimat kísérlem meg összefoglalni.

Bár az alcím „történeti szinopszis”, a történeti áttekintés mellett előadásomnak lesz két gyújtópontja: egyrészt kutatásaim során fontos, eddig ismeretlen adatokat találtam a bázisközösségi mozgalmak megindulásának motivációiról, másrészt pedig a levéltári források fényében új kontextusba helyezem Bulányi atya – jóval ismertebb – egyházi elitelésének történetét. Emellett fontosnak tartom

az elején hangsúlyozni, hogy – bár témámmal eddig jobbra teológiai szempontból foglalkozott a tudomány – én hangsúlyosan *történeti* vonatkozásaiban fogom vizsgálni, s ilyen csapásirányokat próbálok adni az eljövendő kutatás számára is.

„Bulányi György teológiája és életműve, [hűen] reprezentálja [a katolikus egyház] XX. századi történetét és mai tragédiáját, valamint ráutal az előtte álló kihívásokra” – írja egy helyütt Máté-Tóth András, a témában az egyetlen tudományos igényű, teológiai szempontú munka szerzője.

Bulányi György a II. világháború végnapjaiban ifjú piarista tanárként került Debrecenbe, ahol keresztény kisközösségeket kezdett szervezni – amiért 1952-ben a rákosista államhatalom életfogytiglani börtönre ítélte. 1960 végén amnesztiával szabadult, tíz évig szállítómunkásként, nehéz fizikai munkából tartotta fenn magát, majd lassan megkezdte közösségi újraszervezését, miközben egyre elmélyültebb teológiai munkát folytatott. A hetvenes évek végén a magyar katolikus egyház szembehelyezkedett a bázisközösségi mozgalommal, majd 1982-ben teológiai tanításai miatt elítélte Bulányi atyát, s ügyét a Vatikán elé terjesztette. A Hittani Kongregáció hosszan elhúzódó polémia után (amelynek ideje alatt az atya ellen foganatosított hazai szankciók mindvégig érvényben maradtak) 1997-ben végül rehabilitálta Bulányi Györgyöt.

Páter Kolakovics – az első kisközösségek indulása

A Bulányi György által alapított kisközösségi mozgalom születésének körülményei homályba vesznek. Bulányi atya visszaemlékezéseiben azt olvashatjuk, hogy 1943-ban kezdett tanítani, s 1944 őszén került Debrecenbe. A következő év elején szállást kapott a rendházban egy Kolakovics nevű horvát jezsuita, aki egy hónap alatt négy kiscsoportot hozott létre munkásfiatalokból és diákokból, s távozásakor Bulányi atyára bízta a diákokból álló csoportot, mondván, hogy olyan idők jönnek, amikor az egyház csak ezekben az egészen kicsi közösségekben tud tovább élni. Ez a csoport jelenti a Bokor időszámításának kezdetét.

Felmerül a kérdés: ki volt Kolakovics, és kinek a megbízásából kezdett báziscsoportokat létrehozni Magyarországon? Személye meglehetősen homályos, annak ellenére, hogy azonosítása már a nyolcvanas évek elején egzisztenciális kérdés volt a Bokor számára, hiszen a hierarchia megkérdőjelezte a horvát jezsuita látogatását, sőt létezését. Mindez érthető, hiszen a vizsgálódásom szempontjából elsődleges jelentőségű kérdés a fentiek fényében így fogalmazódik át: kötődik-e a Bokor alapításához felső egyházi megerősítés?

A Kolakovics név nem vezetett nyomra sem az interneten, sem könyvtári, levéltári adatbázisokban. Ugyanakkor a Bulányi atya által közölt információk alapján sikerült beazonosítanom a horvát jezsuita Stjepan Tomislav Poglajent, aki – mint kiderült – több

álnév alatt, köztük a Kolakoviót használva utazta be a szovjet blokk országait.

Pogljajennel kiterjedt cseh, szlovák és horvát nyelvű szakirodalom foglalkozik. Ezekből tudható, hogy a horvát szerzetes már egyetemistaként kísérletezett laikusok egyházi aktivizálásával, majd keleti keresztény lelkeségről folytatott tanulmányai után kifejtette elképzeléseit XII. Piusznak, miszerint az orosz nép alapvetően vallásos beállítottságú, a marxista ideológia pedig humanista vonatkozásaiban párbeszédképes a kereszténységgel, így elképzelhető lenne egy vatikáni-moszkvai kapcsolatfelvétel. A pápa megáldotta, s mint magánembert útjára bocsátotta Moszkva felé, de – úgy tudjuk – nem nevezte ki hivatalos vatikáni követté.

Amikor Pogljajen 1943-ban Pozsonyba ért, amellett, hogy nekilátott szovjet útja előkészítéséhez, nagy energiával kezdett kisközösségeket létrehozni, s bár a források alapján nem derül ki, milyen konkrét szerepe volt a csehszlovák földalatti egyház kiépítésében, valószínűnek tűnik, hogy az ő tevékenysége is szerepet játszott annak kialakulásában.

A szlovák antifasiszta felkelés leverése után menekülni kényszerült, majd 1945. február végén átjutott a fronton, Magyarországra ért, s rövid itt tartózkodása alatt megismertette Bulányi atyával a bázisközösségi formát. 1945 áprilisában már Kassán találjuk, ahol a szovjet nagykövet elismerte a Vatikán nem hivatalos követének, s elindulhatott Moszkva felé, de 1945 őszén már kiábrándultán tért vissza Csehszlovákiába. Visszaérkezése után azonnal, már 1945 novemberében Rómába utazott, hogy jelentést tegyen a pápának. Elképzelhető tehát, hogy hivatalosan ugyan magánszemélyként működött, mégis kaphatott bizonyos konkrét feladatokat – esetleg jogosítványokat is.

A tény, hogy a Bulányi-féle bázisközösségi mozgalom az ő hatására kezdett kibontakozni, új perspektívába helyezi a Bokor közösség egyházi legitimitációjának kérdését, minthogy a jelek szerint az indulás organikus kapcsolatban állt a szovjet blokk más országaiban meginduló földalatti bázismozgalmakkal, amelyeknek szorgalmazója sok esetben szintén Pogljajen atya lehetett. A kérdés így jóval szélesebb kontextusba kerül, hiszen a szovjet blokk országaiban több helyütt kibontakozó földalatti egyházi megújulási mozgalmak vatikáni ihletése máig viták és kutatások tárgyát képezi. Mindenesetre úgy tűnik, Pogljajen szerepe bizonyíthatja, hogy a földalatti mozgalmak Róma hallgatóságos hozzájárulásával kezdtek éledezni – s hogy a Vatikán részéről történt-e ennél több, annak megállapítása még előttünk álló történelmi feladat.

Az indulás

Bulányi atya önéletírása alapján úgy tűnik, lelkes, a népi vallásossághoz mélyen kötődő fiatalokból verbuválódó kisközösségi mozgalma csak 1948-tól kezdett önálló identitást kapni, s ez a folyamat párhuzamba állítható a hivatalos egyház visszaszorulásával. Az egyházi

iskolák államosításával és hitbuzgalmi egyesületek feloszlásával egyre nagyobb szerepet kaptak a bázisközösségek, amelyek körül csak 1951-ben kezdett fogyni a levegő. Ekkor már érezte hatását az 1950-es megállapodás, amely a Mindszenty-per által megfélemlített püspöki kar és az állam közt kötött – a vatikáni tiltás ellenére. Ebben a püspöki kar a vallás- és működési szabadság biztosításának fejében ígéretet tett arra is, hogy „nem engedi meg a hívők vallásos érzületének, valamint a katolikus egyháznak államellenes politikai célokra való felhasználását.” A megállapodás és a békepapi mozgalom szélesedése egyre nehezebbé tette a lelki gyakorlatok megszervezését. Ebben a környezetben a kisközösségi forma már új, a diktatórikus államban is életképes egyházmodellként kezdett megfogalmazódni.

Ekkor az ÁVH már külön dossziében kezelte az országos vezetővé előlépett Bulányiról szóló jelentéseket, 1952. augusztus 28-án éjszaka pedig letartóztatták, december 9-én (11 társával együtt) el is ítélték – mint a közösségi mozgalom szervezője, életfogytiglani börtönbüntetést kapott.

Az állam elítélte, az egyházi vezetés azonban kezdetben támogatta, az utolsó másfél évben pedig, bár elhúzódott mellőle, úgy tűnik, nem ellenezte, nem is szankcionálta Bulányi atya tevékenységét – dacolva az 1950-es megállapodásban vállalt kötelezettségeivel. Bebörtönzése szervesen illeszkedett az egyháziak ellen indított koncepciós perek sorába. Ekkor még az állam is az egyház integráns részének tekintette a kisközösségeket, büntetőjogi eljárást indított az országos szintű vezetők ellen, a hierarchia pedig nem határolódott el tőlük mint mozgalomtól. (Mindezzel élesen szemben áll majd Bulányi atya második meghurcolása, amelynek során állami adminisztratív intézkedések nem történtek, hanem a magyar püspöki kar ítélte el a pátert.)

Az újraindulás motivációi

Nyolc év után, 1960-ban amnesztiával engedték ki a börtönből, s csak hét évvel később kezdett újra közösségek szervezésébe. A második világháború utáni évek bázismozgalma logikus válasz volt arra az egyházpolitikai helyzetre, amelyben a pártállam nyíltan a vallás felszámolására törekedett, a XII. Piusz vezette vatikáni politika és a Mindszenty fémjelezte magyar egyházi vezetés azonban ellenállásra, meg nem alkuvásra szólította fel a klérust és a híveket. Ez az állapot tulajdonképpen 1964-ig változatlanul fennmaradt, így Bulányi atya a hatvanas évek elején sértetlen identitással került ki a börtönből, ugyanakkor tanácstalanul kereste az újakezdés lehetőségeit, hiszen világos volt: hasonló fellépés ugyanolyan megtorló intézkedéseket váltana ki.

Két jelentős esemény változtatott ezen a helyzeten. Az 1964-es vatikáni-magyar részmegállapodás alapjaiban rendítette meg Bulányi atya identitását, hiszen a Vatikán szakított a XII. Piusz és

Mindszenty bíboros képviselte ellenálló magatartással, amely legitimitást jelentett a kisközösségi mozgalomnak. Új keleti politikát hirdetett egy hagyományos egyházképet követve, amely szerint az egyház feladata a lelkek üdvének szolgálata, amelyhez szentségek, azokat kiszolgáltató papok, s őket szentelő püspökök szükségesek. A Szentszék a korlátozottan szabad püspökkinevezések érdekében a magyar egyház minden más sérelmét másodlagosnak, s ezért ideiglenesen háttérbe szoríthatónak ítélte.

Ugyanakkor ez az egyházpolitika némileg szemben áll a II. vatikáni zsinat egyházképével, amely hangsúlyozza ugyan az egyházi struktúra érvényességét, de jóval nagyobb szerepet szán a világi részvételnek, kinyilvánítva az egyetemes papság eszményét. Ez a zsinati egyházkép megadta Bulányi atya számára az új, teológiai alapú öndefiníció lehetőségét.

A hatvanas évek végén lassan újjáéledt Bulányi atya körül a közösségi élet. A zsinat ihletése és az 1964-es részmegállapodás okozta önidentifikációs kényszer hatására teológiai válaszok keresésébe kezdett az evangéliumok alapján, s 1967-re, mikor újra hétvégi beszélgetésekbe kezdett fiatalokkal, már több kötetnyi vitaanyag kész volt *Keressétek az Isten Országát!* című, általa „szisztematikus biblikus teológiaként” aposztrofált fő művéből, 1968 őszen pedig formálisan is megalakult az első kiscsoport.

A hetvenes évek a fellendülés korszaka volt. Ekkor alakult ki a Bulányi-féle közösségek sajátos identitása, s maga a Bokor megnevezés is. Ekkor artikulálódtak azok a tartalmak, amelyek lényegében már '52 előtt is megvoltak, s amelyek meghatározták a közösség profilját, tevékenységét – és eljövendő sorsát.

Az egyházi elítélés – és interpretációi

A Bokor közösség történetének második hulláma azonban egy évtizedig sem tudott zavartalanul fejlődni: már 1976-ban támadások érték, ezek egyre erősödtek, míg 1982-ben a magyar katolikus hierarchia elítélte az alapító több tételét, és megvonta tőle a nyilvános misézés és szentség kiszolgáltatás jogát.

Az eseményekről minden érintett csoport megalkotta a maga – bizonyos mértékben szükségképpen önigazoló – értelmezését, s ezek az interpretációk alapvetően két pólus körül körvonalazódnak. Az egyik oldal szerint Bulányi atya teológiája eltávolodott a katolikus egyháztól, egyházfegyelmi kérdésekben kifejtett tételei aláásták a püspöki tekintélyt, így a hierarchia érthető módon és jogosan szankcionálta. A Bokor hívei ezzel szemben nagy jelentőséget tulajdonítanak bizonyos levéltári dokumentumoknak, s annak igazolását látják bennük, hogy a püspöki kar az Állami Egyházügyi Hivatal nyomására cselekedett, hiszen az állam a Helsinki Egyezmény aláírása óta nem léphetett fel nyíltan az általa veszélyesnek tartott vallási csoportok ellen. Bulányi atya szerint a katonaiszolgálat-megtagadás gyakorlata pecsételte meg sorsukat, hiszen ez nyílt konfrontációt jelentett az állammal. Szerinte tehát a belügyi szervek egy

morális kérdésből csináltak dogmatikai kérdést, hogy az állambiztonsági konfliktust egyházi sákra tereljék – Lékai bíboros a végrehajtó szerepét játszotta.

A fentiek fényében az objektív szemlélő a következő hipotézist állíthatja fel: a nyilvánvaló állambiztonsági irányítás mögött a „Divide et impera!” elve állhatott. Bulányi atya progresszív gondolatai, újszerű teológiai elgondolásai lehetőséget teremtettek arra, hogy az állami szervek egyházi sákra tereljék ügyét, s ott kieszközöljék, hogy a hierarchia konstruktív párbeszéd helyett agresszív választ adjon, s ezzel maga ellen hangolja a világi keresztények egy fiatal értelmiségiekből álló elitszociumját. Így egyrészt erős ellenzékét szerez magának a klérus, s a társadalom szemében tovább romlik az egyház hitelessége, másrészt marginalizálódik a laikusok egyik legaktívabb, intellektuális csoportja, végül pedig sikerül éket verni az addig egységes bázismozgalom soraiba is.

A hipotézisből kimaradt a szolgálatmegtagadás ügye: bár a hazai és elsősorban a nemzetközi sajtó tanúsága szerint a nyolcvanas évek egyik konfrontatív, sokat hangoztatott kérdése volt, s Bulányi atya értelmezésében ez jelenthette a belügyi szervek végső motivációját, az arányok ismeretében ez valószínűtlennek tűnik. Az Állami Egyházügyi Hivatal iratanyaga a Bulányi-ügy kapcsán alig foglalkozik a kérdéssel, csupán felsorolás szintjén említi, a Bokor többi „reakciós” tevékenységével egy sorban. Ráadásul, ha elfogulatlanul szemléljük a kérdést, tíz év alatt 26 szolgálatmegtagadó jelentéktelen kisebbség, az első szolgálatmegtagadás pedig '79 őszen történt, amikor már majdnem négy éve egyházi támadások keresztüztüében élt a Bokor. Úgy tűnik, a szolgálatmegtagadás körüli hírverés inkább csak porhintés lehetett – ha nem tudatos provokáció.

Meglepőbb, hogy az Állami Egyházügyi Hivatal iratanyagát vizsgálva a logikusnak tetsző hipotézis több ponton elbizonytalanodik.

A Bulányi-per az Állami Egyházügyi Hivatal dokumentumainak tükrében

Hogy a hivatalos szervek foglalkoztak a Bulányi-üggyel, s hogy határozott cél volt annak egyházi kezelése, biztosra vehető. Ezt tulajdonképpen valamennyi idevágó ÁEH jelentés és feladatterv premisszaként kezeli, egy dokumentum [*ld. A) dokumentumrészletek*] azt is bizonyítja, hogy minderről már 1976 őszen határozott elképzelések születtek. Persze mindez nem jelenti, hogy Bulányi atya tanai önmagukban nem lehettek volna elegendők, hogy felkeltsék a hierarchia gyanakvását, s az állami nyomás nélkül is vizsgálatot indítson. A II. vatikáni zsinat progresszív értelmezése mindenestre a világegyházban is élénk vitákat eredményezett, a különbség, hogy hazánkban a cenzúra megfosztotta Bulányi atyát az érdemi polémia lehetőségétől. Történeti szempontból azonban a dogmatikai kérdéseknél sokkal érdekesebbek

a belügyi szervek motivációi, amelyekről bőszesen tájékoztat az ÁEH iratanyaga.

A hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján a jelentések többségéből az szűrhető le, hogy az állam pozitívan értékelte az 1964-es részmegállapodás óta eltelt időt, s egyházpolitikai téren továbbra is az állam és az egyház közti viszony konszolidálását tartotta elsődleges feladatának. [ld. B) dokumentumrészletek] Állandóan napirenden volt a klérus, különösen a főpapok „befolyásolása”, amely a jelek szerint eredményesen haladt. A kép – egyházi szempontból – lesújtó. Jogosnak tűnik Bulányi atya kritikája, miszerint az abszolút állami befolyás alatt álló klérus ítélte el, s így indokoltnak tűnik heves egyházkritikája is a „kollaboráns” hierarchiával szemben.

Csakhogy éppen a Bulányi-ügy világít rá arra, hogy a hetvenes évek végén ennyire még nem volt egyszerű a helyzet: a jelentések egy részéből [ld. C) dokumentumrészletek] az is kitűnik, hogy a klérus éppen a kisközösségekkel szembeni fellépésben nem volt egységes, ebben a kérdésben többen ellenálltak az állami befolyásolásnak. Amikor 1976-ban Lékai bíboros atya megindította a „támadást” Bulányi György ellen, a püspökök nem álltak ki mellette. 1979 és 1981 között még komoly problémát okozott a Bulányi-üggyel kapcsolatban, hogy nem volt egységes a püspöki kar. 1981-ben aztán felgyorsultak az események, s decemberben megtörtént az első kihallgatás. A Bulányi-ügy ekkor már a püspökkari konferenciák állandó programpontja volt, s a jelek szerint ez nem maradt hatástalan. A jelentések alapján úgy tűnik, a Bulányi-ügy során a hetvenes évek végén még csak részben befolyásolt és igen heterogén főpapság néhány év alatt egységfrontba tömörült. [ld. D) dokumentumrészletek]

A hipotézis – a jelek szerint – egészében nem állja meg a helyét. Az elsődleges cél nem a megosztás, hanem épp ellenkezőleg: az egységesítés volt. A legfontosabb motiváció az állam irányában meghajlított egyházi vezetés egységbe tömörítése, tekintélyének megóvása, s az egyház ellenőrzés alatt tartható egységének fenntartása volt, amit a bázismozgalmakba tömörülő fiatal keresztény értelmiségiek kritikája mind jobban veszélyeztetett. A megoldást a bázismozgalmak egyházmegyei keretek közé emelése, vagy épp ellenkezőleg, stigmatizált kirekesztése jelenthette. Tulajdonképpen mindkét stratégia megvalósult, hiszen a Bokorral mindeddig testvéri viszonyt ápoló bázisközösségi mozgalmak (pl. Regnum Marianum) Bulányi atya szankcionálása után elbizonytalanodtak, lejjebb adtak radikalitásukból, s így többé-kevésbé egyházi ellenőrzés alá lehetett vonni őket. [ld. E) dokumentumrészlet]

Az ÁEH így minimális beavatkozással olyan folyamatot indított el, amely céljaik szempontjából optimális eredményt hozott. Egyrészt megfosztották a magyar egyházat az egyik legerkötelezettebb, legnagyobb lelki-szellemi igénnyel fellépő fiatal értelmiségi hívek csoportjától, másrészt az „inkább egy vesszen el a népert”

szellemében sikerült egységesíteni a püspöki kart is. Ezt segítette, hogy az egyházi vezetés felől érkező támadások tovább erősítették a Bokor eleve is meglévő (a történelmi helyzettel magyarázható) egyházkritikáját, ami így már a hierarchia elleni nyílt támadásnak hatott, s egyre több hívőt és papot, főpapot fordított szembe a mozgalommal. Megindult egy logikus, jól kiszámítható öngerjesztő folyamat. Mindennek betetőzéseképp a Bokor közösségein belül is konfliktusokat szült a feszült helyzet: sokan nem vállalták a stigmatizációt, eltávolodtak a közösségtől, s ezt generálta, hogy másokból viszont egyre hevesebb egyházkritikát váltottak ki az események. Így az egyik bázismozgalom egy részének, legradikálisabb tagjainak kizárása árán sikerült olyan egységfrontot létrehozni a katolikus egyházban, amelynek újdonsült tagjai már a folyamatban játszott szerepük folytán sem lehettek kritikusak állami befolyásolás alatt álló főpásztoraikkal szemben.

A magyar püspöki kar ítélete ugyanakkor nem zárta le a történetet: Bulányi-ügy végére csak a Szentszék rakhatott pontot, s ez egyértelmű állambiztonsági intenció is volt [ld. F) dokumentumrészlet]: ha a Vatikán elítéli Bulányi atyát, az legitimálja a pártállami befolyás alatt álló magyar hierarchiát. Csakhogy a Szentszék tisztában volt az ügy politikai jellegével, s vélhetőleg tétjével is: nem akarta elítélni a „hallgató egyház” hitvallóját, felmentésével azonban a keleti politikát tagadta volna meg, a kompromisszumok árán kialakított egyházi struktúra hitelét vontja volna kétségbe. Róma tehát elhárította a gyors döntés kényszerét, és időhúzó politikára rendezkedett be: elfogadta a magyar püspöki kar döntését, de a Hittani Kongregáció nem ítélte el Bulányi atya tetteit. Mindez mit sem változtatott a Bokor közösség megítélésén, a magyar sajtó a közvélemény előtt véglegesen stigmatizálta az alapítót, s ezen a helyzeten már az sem változtatott, hogy 15 évvel később, 1997-ben a Hittani Kongregáció a szankciók feloldására szólította fel a magyar püspöki kart.

Végezetül: előadásom 2013. december 9-én hangzott el. 61 évvel ezelőtt ezen a napon mondta ki az ügyész Bulányi atyára az életfogytiglani ítéletet – s nyolc év raboskodás után 53 éve ugyanezen a napon hagyhatta el börtönét.

DOKUMENTUMGYŰJTEMÉNY
- BULÁNYI GYÖRGY EGYHÁZI ELÍTÉLÉSÉNEK
ÁLLAMBIZTONSÁGI HÁTTERÉHEZ

A)

1. Október hónapban a Bulányi-féle szervezkedést tárjuk fel Lékai bíboros előtt, beszéljük meg vele, mikor tárgyaljunk erről a témáról a püspöki kar érintett tagjaival. [...]

3. A szervezkedés tényeinek felvázolásánál dramatizálva nagyítsuk fel a történeteket és érezzük ki annak politikai veszélyességét: – az állam és az egyház jóviszonya; a püspöki kar politikai szavahihetősége, hitele; az ifjúságra, társadalomra vonatkozó veszélyessége; a Vatikán és államunk kapcsolata szempontjából. [...]

4. Fejtsük ki az érintett püspökök előtt, hogy a Belügyminisztérium illetve a rendőrség teljes joggal adminisztratív akar fellépni ez ellen az illegális szervezkedés és vezetői ellen.

Mi úgy ítéljük meg, mivel ez a szervezkedés elsősorban teológiai tévelygésen és a hierarchiával való szembenálláson alapul, nem irányul direkt módon az államhatalom ellen, ezért nincs szükség adminisztratív állami beavatkozásra. Amennyiben a püspöki kar biztosítékot tudna nekünk szolgáltatni, hogy a szervezkedést kivizsgálják, egyházfegyelmi úton rendezik, úgy esetleg lehetőség van arra, hogy ezt az ügyet egyházon belül intézzék el.

Ezért javasoljuk, hogy a püspöki kar beszélje meg ezt a témát és amennyiben vállalják az ügy lerendezését, készek vagyunk a rendezéshez tényanyagot nyújtani Lékai bíboros részére. [...]

6. Az egyházi sajtó megfelelő módon foglalkozzon az illegális szervezkedés, a földalatti egyház koncepciójának elítélésével. A Teológia c. katolikus sajtóban teológiailag kellene szétzúzni a Bulányi-féle teológiai koncepciókat, valamint az ennek nyomán terjedő pünkösdi kisközösségek szervezésére irányuló propagandát. (MOL-XIX-A-21-d AEH TŰK 153. doboz, 0033a-3/1976.)

Egyházipolitikai szempontból érdekünk, hogy a konfliktus levezetése az egyházon belül maradjon. Ezért a Bulányi féle bázisközösségek feltérképezése után /1976-ban/ a katolikus püspöki kartól igényeltük az ellenük való fellépést. (MOL-XIX-A-21-D-0033A-1-1981 (187.d))

B)

Az egyházi vezetőkkel való politikai befolyásoló tevékenységünk számszerűen emelkedett; tartalmában tervszerű és eredményes volt az első félévben. (MOL-XIX-A-21-d-0033-2-1979 (118.d))

Szilárd belpolitikai helyzetünk továbbra is biztosítja egyházipolitikai céljaink következetes, rugalmas megvalósítását, az állam és az egyházak közötti politikai együttműködés további fejlődését [...] Az egyházi vezetők és a papság túlnyomó többsége lojális rendszerünkhöz.

Sajátos eszközeikkel, nyilatkozataikkal segítik a hívő emberek társadalmi céljainkhoz való közeledését. [...]

Döntő, hogy az együttműködésért szükséges »viszonzást« szociális és egyéb területen, továbbá egyházi építkezéseknél /pl. plébánia/ és nem pedig eszmei-ideológiai téren történjék.

(MOL-XIX-A-21-d-0032-1/a-1982 (193.d))

A Bulányi vezette bázisközösségi mozgalom megalakulása és működése válasz akar lenni – egy, a hívő ember szemével nézve elégtelenül működő hierarchikus egyházra. [...]

Az egyházaktól függetlenül működő, ellenőrizhetetlen gyülekezetek létrehozására irányuló szektás törekvések lejáratják a hivatalos egyházvezetést és rendezett egyházipolitikai viszonyainkat is zavarják. (MOL-XIX-A-21-d-0033a-1-1981 (187.d))

C)

A Bulányi-féle báziscsoportok szerveződése és működése nem csökken. Fő területük: Pest, Nógrád, Bács-Kiskun, Csongrád, Győr-Sopron és Budapest. Ellene az egyházvezetés részéről hatékony gyakorlati fellépés nem tapasztalható [...] egyes egyházmegyékben még a püspökök is támogatják őket /Udvardy, Cserhádi/.” (MOL-XIX-A-21-d-0033a-1-1979 (118.d))

A Püspöki Kar két évvel ezelőtti vonatkozó felhívása nem ért el hatást. A papok többsége is határozatlannak, következtetlennak ítéli a felhívást. (MOL-XIX-A-21-d-0033a-3/j-1980 (180.d))

Maga a püspöki kar több alkalommal foglalkozott az egyházon belüli szakadár tevékenységgel, de a veszély megítélésében nem egységesek és az ellene tett konkrét intézkedések sem elegendők.

(MOL-XIX-A-21-d-0033a-1-1981 (187.d))

D)

A Bulányi-féle szakadár mozgalommal szemben folytatott harcban a Magyar Katolikus Püspöki Kar egyre határozottabban és egységesen lép fel. Lékai László bíboros megfontoltan, nyugalmát megőrizve, eredményesen állítja maga mellé az egyházi közvélemény döntő többségét.

(MOL-XIX-A-21-d-0033a-4-1982 (193.d))

Cserhádi püspök – akit a nyugati sajtó a bázisközösségek támogatójaként emleget, s korábban maga is kereste a lehetőséget, hogy Bulányiék tevékenységét egyházi keretek közé vonják – Bulányiék heves támadására most egyértelműen a bíboros mellé állt. [...]

Megállapítható, hogy helyesnek bizonyult az az egyházipolitikai törekvésünk, hogy a Bulányi-féle bázismozgalom tevékenységét egyházon belüli ügynek tekintjük és a megoldást az egyházvezetésre, a püspöki karra bíztuk. [...] A Bulányi kérdésben addig differenciált püspöki kart a nyílt konfrontáció az egység irányába vezette és egyre jobban összekovácsolta. (MOL-XIX-A-21-d-0033a-4/b-1982 (193.d))

E)

A Regnum Marianum római katolikus papi közösség tevékenységéről [...]

Fő célunk volt, hogy az egyház hitéleti keretei között maradjanak és ne egyesüljenek a Bulányi György által vezetett szakadár bázisközösségekkel és a világi ellenzék se tudja felhasználni saját céljaira. Ennek értelmében arra törekedtünk, s ez részben sikerrel is járt, hogy a római katolikus hierarchia tartsa ellenőrzése alatt a mozgalmat. (MOL-XIX-A-21-d-008-2-1986 (215.d.))

F)

Eredményes volt az évek óta végzett munkánk, hogy a Vatikán vegyen részt a rendezésben, s egyértelmű állásfoglalással adjon segítséget a püspöki karnak. Csak fokozatosan alakult ki az a vatikáni felismerés, hogy a szakadár tevékenység veszélyezteti a közösen kimunkált eredményeket és akadályozza a felmerülő problémák megoldását is. (MOL-XIX-A-21-d-0033a-4/b-1982 (193.d.))

*****

BALOGH PÉTER

MERENGŐ

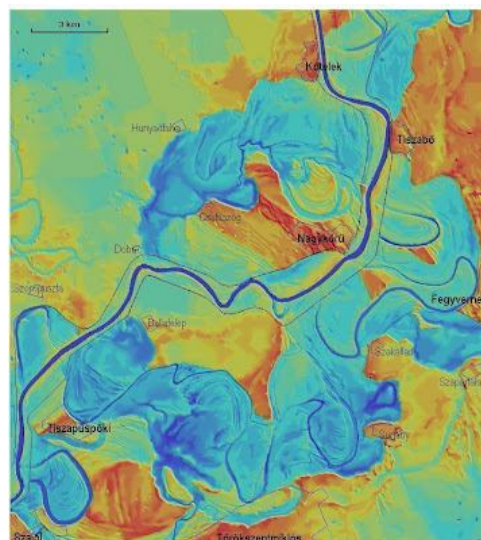
Rend(szer)hagyó gondolatok a helyes vízgazdálkodásról...

I. rész

A *helyes* vízgazdálkodás a vizes helygazdálkodás. Ezzel szemben a modern ember, ill. a modernkori tájhasználat az Alföldre *búza-bányaként* tekint, emiatt kialakította azt a vízgazdálkodási rendszert, ami vízteleníti az Alföldet.

Ez persze nem sikerült könnyen, de hosszú koncepcionális munkával, nagyon drágán és időnként nagy veszélyek mellett mégiscsak sikerült elérni, hogy mára az Alföld erősen vízkészlethiányos lett, magyarul sivatagosodik.

A Kárpát-medence közepén ugyanis kevés a közvetlen csapadék az élethez, de a csapadékhányt eredendően az árvíz kegyeskedik kiegyensúlyozni, ami épp a száraz félév, a vegetációs időszak kezdetén jelenik meg a hegyvidéki területek víztöbbletével, hogy a természetes infrastruktúra kihasználásával a tájba juttassa a vizet, mindenféle drága külső energiaforrásnak való kiszolgáltatottság nélkül.

A természetes infrastruktúrát a táj domborzati térképe mutatja (kivágat az Alföld középső területéből); a tájban és a vízháztartási mérlegben lenne helye a víznek – a modernkori tájhasználatban nincs.

A legfontosabb feltétel, amihez igazodnia kell a modern vízgazdálkodásnak, hogy minél kisebb területet vegyen el a víz a „termeléstől” – így a víznek nincs elég hely, tehát ez egy *helytelen* vízgazdálkodás. Ez a területminimalizálás vezet ahhoz, hogy a széles és lapos folyók helyett keskeny és mély csatornában gondolták a víz mozgatását megoldani, s az élő tájak, ún. vizes élőhelyek helyett mesterséges tározókban a vízkészlet raktározását. Csakhogy a víz nem mesterséges víztestekben, hanem a talajban, a vegetációban és az alsó légrétegekben tud értelmeződni, hasznosulni. Kiderült, hogy ez a modern koncepció szakmailag megbukott a Természet vizsgáján: helytelen az árvíz és a belvíz fogalmunk, hiszen az árvíz nem a folyó lázas életjelensége, ahogy a szakirodalomban megjelenik, hanem a táj legfontosabb életjelensége; s a belvíz pedig nem a szántóföldi termelést veszélyeztető istencsapása, hanem a téli félév felhalmozódó vízkészlete, aminek hasznosulását éppenhogy a mindent elborító szántóföldi művelés teszi lehetetlenné.

Hiszen a szántóföldi művelés kiszolgálása miatt alakult ki ez a területminimalizált vízgazdálkodási rendszer, ami valóban nem képes a vízháztartási problémák megoldására, hanem éppenhogy a létrehozásukra. A vízügyi szakma most joggal hivatkozik a *megrendelői igényre*: ma a gazdálkodók „termelni” akarnak, s nem veszik észre, hogy a melléktermékként a sivatagot állítják elő. De ahogy a növekedésbe kényszerített agrárium nem akarja észrevenni, úgy a kiszolgáló, szűklátókörű vízügy nem meri kimondani, hogy mára a modernkori táj- és víztértelezés csúfosan megbukott. A víz pótlását soha nem sikerült az öntözés koncepciójával megoldani, és ideje lenne a drága, de nem működő módszerről áttérni a normálisra, a *táji vízvisszatartásra*.

A két rendszer legfontosabb különbségeit az alábbi táblázatban mutatjuk be:

Modern iparszerű vízgazdálkodás	Fenntartható természetszerű vízgazdálkodás
<p>kis területigény (szűk csatornák, medertározás, vízlevezetés; elérhető szántóföldi művelés: 75-100 %) általános vízkészlethiány - nagy öntözési igény</p> <p>szántóföldi monokultúra</p> <p>magas fenntartási költségek – a víz mozgatása mesterségesen, alapvető függés külső technológiától, és külső, fosszilis energiahordozóktól, gépesítési szükséglettel</p> <p>ezen rendszer tartalékai kifutottak (pénzügyi, energetikai és ökológiai téren egyaránt) – a továbbiakban nem fenntartható</p> <p>központilag könnyen kontrollálható, hivatkozni lehet a víz mint erőforrás veszélyességére és/v. szűkösségére</p> <p>mesterségesen felduzzasztott árvízszintek, fenntartott nyári vízhiány</p>	<p>nagy területigény (folyók, erek, tavak sűrű hálózata – a természetes domborzatnak megfelelően; elérhető szántóföldi művelés: 25-75 %)</p> <p>többhasznú vidékgazdaság</p> <p>alacsony fenntartási költségek – a víz mozgatása gravitációsan, alapvetően helyben elérhető technológiával és energiával megoldható, gépesíthetően</p> <p>amíg jön víztöbblet (árvíz) a hegyekből, addig fenntartható</p> <p>a víz mint erőforrás helyi szereplők kezelésében, a gazdálkodás központi koordinációjával</p> <p>a víz tudatos szétterítésével megszűnő árvízveszély és aszálykár</p>

A világméretű tapasztalat azt mutatja, hogy ahol intenzív öntözés van, ott kiszárad a táj. Ráadásul a túlhasználat miatt a talaj sérül, tömörödik, szikesedik, tápanyaghiányos lesz. Ez rabszolgatartó gazdálkodás, amikor a tájat, és benne a helyi embert rabszolgának tekintik, a termőföld pusztán tökeijóság, a profittermelés egyik eszköze, amit a többi eszközzel „művelnek”: a kőolajnak kiszolgáltató óriásgépekkel, a pénzvilágot kiszolgáló hitelekkel, és azzal a hiedelemmel, hogy steril maggal, mű trágyával és valódi mérgekkel lehet életet, vagyis ételt teremteni.

Az öntözés a növény szintjén próbálja megoldani a vízpótlást, azon belül is kizárólag a haszonnövények vízigényét célozza kielégíteni, ez irtózatosan drága, de nem működik, mert a táji összefüggésekből ki van emelve.

Hiába áll rendelkezésre öntözési lehetőség, ha olyan vízhiányos a levegő, hogy a perzselő Nap hatását nem tudja ellensúlyozni a locsolás. Valódi megoldást az hozhat, ha a tájak vízháztartását hozzuk rendbe, mert az egészséges táj tudja biztosítani a növényei számára a vizet, ahogy minden alrendszere számára az életet. A mi tájainknak megvan az eredendő infrastruktúrája és működési mechanizmusa a víz puffertolására – vagyis, hogy a vízbő időszakok víztöbbletével elégtse ki a vízhiányos időszakok vízigényét. De csak azt a vizet tudjuk használni vízhiány idején, amit vízbőség idején megtartottunk. Ehhez megfelelő felszínborítás, vagyis tájhasználat kell, és a vízlevezető vízgazdálkodás helyett vízmegtartó vízgazdálkodás.

A megfelelő tájhasználat az eredendő adottságokhoz igazodó művelési ágakat és módokat jelenti, és nem egyszerűen cizelláltabb szántóföldi művelést, és a szárazságtűrő növényeket, amit mostanában hangsúlyoznak. 5000 méteres szántók melletti 5 méter széles csatornákkal soha nem lesz vízpótlás. A vízgazdálkodási problémák súlyozására jellemző, hogy az aszály kára nagyjából tízszeresen meghaladja az árvízi károkat, amik ráadásul az árvíz ellen folytatott háború költségei. Az úgynevezett belvízről csak annyit érdemes megjegyezni, hogy a legnagyobb belvízi elöntések összesen 6 %-át fedik a szántóinknak.

Szántott medervonulat az Alföldön – kérdés, hogy mi van jó helyen egy mederben, a víz vagy a szántó?

II. rész

Tízegynéhány éve, miután Andrásfalvy professzor megjelentette a Magyar Tudományban, hogy a régi szemlélet és gyakorlat felújítása esetleg megoldást hozhatna az akkor újra jelentkező vízgazdálkodási problémákra – volt egy vita, hogy mesterséges vagy természetes képződmény a fok, ami jó példaként hozható arra a feladatra, küszöbre, amit meg kell oldanunk, meg

kell lépnünk, hogy a valódi megoldáshoz eljuthassunk. Ugyanis az a kérdés, hogy a fok mesterséges VAGY természetes, szükségszerűen szembeállítja az embert és a Természetet. Ez tévút, a modern ember tévútja, aki persze éppenhogy a Természet(é)vel szemben határozza meg önmagát. Na, amíg ez így van, addig nem lesz megoldás, hanem pusztulás.

Minthogy nem az a lényeg, hogy ki csinálta, a Természet melyik alrendszere: a visszahúzó ár víz, vagy az ember! Hanem az a lényeg, hogy természetszerű! Azaz a Természet eredendő működésébe illeszkedően működik. Hiszen az nem természetes, hogy amit az ember csinál, az nem természetes!

Sőt továbbmegyek: igazából nem is az a kérdés, hogy volt-e „tervszerűen”, rendszerszerűen működtetett fokgazdálkodás – ami a történeti, néprajzi tudomány forrásaiból kijön, a vízügyi tudomány forrásaiból nem (veszik észre). Az igazi kérdés szerintem, hogy jól van-e most a helyzet, és hogy lehetne-e jobban csinálni?!

A 20. század nagy tanulsága – tehát legalább a 21.-re illendő lenne (f)elismerni – hogy a modern ember viszonyulása a Természet(é)hez megbukott. Még hozzá csúfosan és egyértelműen megbukott. Fontos kiemelni, hogy nem az emberrel, hanem a modern emberrel van baj, a Természettől (és az Istentől) elszakadt modernitással, az ún. fejlődéssel, és mindazzal, amit ez *valójában* jelent, és ami a mai elfogyasztói világnézetünkben, és az azt vezérlő „köz” gazdasági elvekben és gyakorlatban testesül meg – na ezzel van baj. A „baj” annyit jelent, hogy a problémák – mondják válságoknak is – ezen rendszer által szükségszerűen jönnek létre, tehát ezeket ezen rendszeren belül megoldani nem lehet, csakis a rendszer, tehát az értékrend és az értékrend által meghatározott struktúrák megváltoztatása által.

A Tisza, és a vízgazdálkodás esetében ugyanez érvényes, de észre kell vennünk, hogy a válságok összeállnak magasabb szinten, és ez tanulságokkal szolgál a megoldásra is. Mert a jó hír az, hogy VAN megoldás, csak hogy ezen a rendszeren kívül van a megoldás. Akár milyen ügyesek vagyunk, nem fogunk megtalálni valamit valahol, ha az nincs ott. A modern rendszer, a mai elfogyasztói világunk lényege a Természet elfogyasztása. Ez úgy történik, hogy átalakítjuk profittá és elmulatjuk, elpocsékoljuk. Jelenleg ebből, és ezért élünk, a rendszer minden alrendszere ezt a működést szolgálja, az egyes emberek értékrendje, tudása, szándékai ehhez igazodott. És észre kell vennünk, hogy a „természetvédelem” mint gazdasági ágazat is bele van ragadva ezen korlátok közé, a „konzerváció” és a „rezerváció” nem hozhat megoldást, csak annyira, amennyire el lehet jutni Nyíregyházára a Szombathely felé menő vonaton (mondjuk Budapestről természetesen, minthogy Bécsből nézve el lehetne, de mi nem ott vagyunk ugyebár...). Szóval hiába indulunk el hátrafelé egy ilyen vonaton, hiába szórakoztatjuk magunkat Nyíregyháza-ismereti – értsd: fenntarthatósági –

kampányokkal, az ellenkező irányba tartó vonaton nem juthatunk el az igazi célunkhoz.

S ki kérdőjelezi meg, hogy ennek a rendszernek a célja a profit maximalizálása? Ma egy cipész, pék, vagy az ún. gazda nem cipőt, kenyeret, vagy terményt akar előállítani, hanem profitot. Éppen ezért nincsenek is cipészek vagy gazdák, hanem cipőt vagy ún. élelmiszert gyártató üzletemberek vannak, akik a félreértelmezett hatékonyság oltárán minden egyebet feláldoznak, s közben a társadalom értékrendje olyan, hogy azt is érezhetik – de legalábbis éreztetik – hogy ez a szemlélet és képviselőik az elit, a követendő. Mondjuk, meg is látszik a helyzeten: az ország ennek megfelelően gazdátlan, mert nincsenek gazdák, csak vállalkozók meg proletárok, a falvak nincsenek hatással saját határukra, felelős köz(ös)ségek helyett felelőtlen jár(káltat)ások vannak és profitot termelő földesurak.

Tudom, persze ez messze vezet a Tiszától, de rá kell jönnünk, hogy a Tisza, és a Tisza-vidék nem menthető, nem javítható meg azon gazdasági-társadalmi és értékrendszer megjavítása nélkül, amibe bele van ágyazva, mert ez határozza meg a Tisza és a táj szemléletét és „üzemeltetési” gyakorlatát.

Minthogy a szemlélettel és az ennek talaján kialakult hamis tudással és hamis érdekkreddel van a baj. Erre jó példa a Tisza modernkori szabályozása, aminek alapja, hogy rosszul ismerték fel a Tisza-táj működését, ill. rossz – azaz a hely valóságához nem illeszkedő – érdekek kielégítése céljából „szabályozták” a Tiszát és az Alföldet. Ez a szabályozás ellenműködésre készíti a Tiszát és a tájat, és ez az, ami megbukik, minthogy az összekapcsolódó válságok azt jelzik, hogy mégsem az ember a magasabb rendű, hanem a Természet. Szóval ehhez képest mondhatjuk jogosan, hogy hamis a tudásunk, hamisak az értékek és az érdekek és hamis a rendszer: a modernitás megbukik a valóság vizsgáján.

A Tisza példáját, ha nézzük: a modern ember úgy látta, hogy a folyó „szeszélyesen kígyózó”, s csomó negatív értelmű jelzővel írja le a táj eredendő működését, pl. „becsavarogta” a tájat, vagy „állandóan támadja” a partot. Úgy gondolták, hogy segítenek neki, ne kóvályogjon szerencsétlen, had folyjon egyenesen. És mindez a nyilvánvaló válságjelenségek ellenére nem változott: a sulineten az iskolásoknak úgy fogalmazzák meg a feladatot, hogy szabályozd a Tiszát, húzd meg „a legoptimálisabb, az egyeneshez leginkább közelítő” folyómedret!

Csak hogy ez hamis tudás: a Tisza nem azért folyik keresztül az Alföldön, hogy minél előbb, minél egyenesebben átvezesse a vizet, hanem hogy a tájba bejuttassa a hegyvidéki területek víztöbbletét, átítassa a tájat, hogy legyen elegendő víz, hiszen itt gyönyörűen süt a Nap. Amikor ehhez az eredendő működéshez igazodik az ember, és ezzel együtt-működő

tájhasznosítást talál ki, akkor születik meg „Európa híres kertje”, ahogy a középkorban emlegették Magyarországot. A mai agrárpolitikának ez lenne a feladata, vagyis hogy olyan tájhasználatot alakítson ki, ami nem sivatagot termel a búzabánya melléktermékeként, hanem Édenkertet éltet, amin belül az ember valós szükségletei is kielégítődnék.

Ez a tájhasználat ezen a vidéken az ártéri tájgazdálkodás, vagyis az ártéri viszonyokhoz igazított mezőgazdálkodás. Ez egy komplex, többhasznú gazdálkodás, ami a termékeinek feldolgozásával együtt olyan vidékgazdaságot jelentene, ami fenntartható életfeltételeket hozna a helyi ember számára.

Viszont, ha nem lesz víz, akkor nem lesz élet. Hanem sivatag lesz, mert itt 500 mm esik évente átlagosan, míg 7-800 mm elpárolog. A Tisza-vidék rendszerszerűen csapadékhiányos terület - majdnem másfélszer annyi csapadék, víztömeg hiányzik a rendszerből, mint amennyi esik.

A vízügyi kollégák kimutatták, hogy az árvízszintek emelkedésének legfontosabb oka a hullámtér benövényesedése, betömődése jelenti, mivel így a hullámtér vízszállító képessége megszűnt, a nagyvizek is a középvízi mederszelvényben folynak el. Így kisebb vízhozam ér el nagyobb magasságot.

Ez azért van, mert a normális tájhasználat megszűnt. A mai modern tájhasználat nem tud mit kezdeni a diverzitással. Nem tud mit kezdeni a hullámtérrel, ahol van elég víz és tápanyag, és van élet. Ez most nem hasznot okoz, hanem kárt. Mert benövényesedik. A kecske meg a szarvasmarha tudna vele mit kezdeni, de az a baj, hogy ezek húst adnak, meg tejet, ami sérti a külső országok érdekeit, akik itt akarják eladni a termékeiket. De a magyar agrárpolitikának a helyi érdeket kellene támogatnia, nem a külső érdeket.

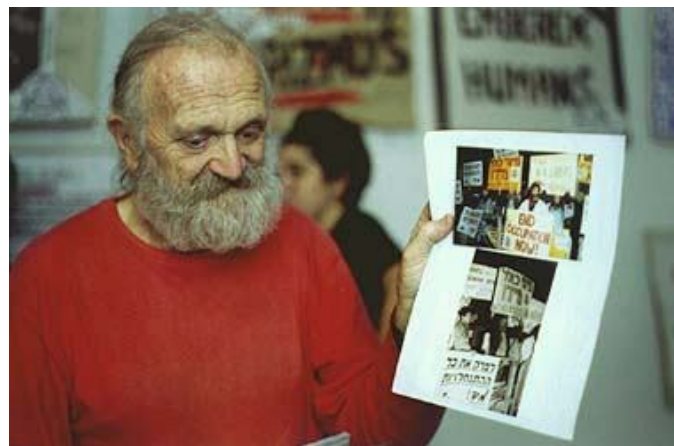
Kistérség területfejlesztési koncepcióban néhány éve a legfontosabb prioritás a külföldi működő tőke minél jobban való bevonása volt. Mint cél. Nem mint eszköz, hanem mint cél! Ez eszközként is bukás, de célként megjelölni, elsődleges célként, a feje tetejére állított világ látványos önpusztító példája. A cél nyilván az kellene legyen, hogy minél jobban éljenek a kistérség lakói. Jelenleg a vezetőink nem ismerik fel, hogy a globalizáció a gyarmatosítás új formája, amikor a természeti valóságtól elszakadt új, virtuális valóság függésbe hozza a helyi erőforrásokat és közösségeket; és ami emiatt Magyarországon sajátosan egyfajta öngyarmatosításként jelenik meg, hiszen azt látjuk, hogy az állam és az ún. közszolgáltatások nem a tájban gyökeredző helyi érdeket, hanem a külső, gyarmatosító tőkeérdeket képviseli. A hagyományos helyi közösség szervesen van összekapcsolódva a helyi tájjal, időtlenül vagyis fenntarthatóan. Ezt a kapcsolatot szakítja szét a modernitás, és ahogy a helyi ember elszakad a helyi tájtól, úgy elszakadnak egymástól is az emberek, a közösség felbomlik, az egyén függővé válik általa nem befolyásolható hálózatoktól. Az ember úgy válik

kiszolgáltatottá, hogy közben a modernitás kiszolgálja a kényelmét, ezért észre sem veszi, hogy rabszolgává lett, sőt kultúráját veszítve és tagadva maradék erejével is védi e rabszolgatartó rendszert. Ezért van, hogy ma a vidéket a vidékiek ellenében kell(ene) megmenteni, ill. hogy a vidékfejlesztés félrecsúszik, s valódi élő, helyi érdekű vidékgazdaság kialakítása helyett pocsékló látszatfejlesztésekre, vagy éppen az ellenműködést szolgáló infrastruktúra erősítésére megy el a pénz. Így függ össze a táj kiszáritása és a gyarmatosítás, amivel szemben a megoldás a táji adottságokhoz igazított tájhasználat és a helyi érdekű vidékgazdaság kialakítása lenne.

*****

DEMECZKY JENŐ
SÍK TOMA - EGY ÓBUDÁN
SZÜLETETT ERŐSZAKMENTES
VILÁGPOLGÁR

Sík Tomával az Alba Kör pincehelyiségében találkoztam először, a Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájának megmozdulását szerveztük. Ő az Alba Körösökkel jött. Meglepett a belőle áradó elevenség és következetes őszinteség, ősz szakállával az este egyik ötletgazdája és mozgatója volt a jobbára huszoneves fiatalok között.

Mennyi idő vagy most?

1939. augusztus 17-én, a II. Világháború kitörése előtt két héttel születtem Óbudán, a Margit-kórházban, de a szívem és a munkabírásom szerint a huszonevesek közé tartozom. Igaz, hogy nem velük együtt nőttem föl, de a problémáikat, és a helyzetüket nagyon jól értem, mert Izraelben - ahol akaratom ellenére 45 évet éltem - több mint harminc éven át végeztem hasonló munkát, mint amibe ők néhány éve kezdtek itt Magyarországon.

Miért és hogyan kerültél Izraelbe?

Hosszú történet ez, látom a fordulópontjait, és remélem, hogy egyszer alkalmam lesz újra MÉLYEN

ÁTGONDOLNI az egészet egy szakértő lélekbúvárral, aki a történeti réteg ismeretében analízissel és hipnózissal segítene kideríteni, hogy miért lett belőlem istenmentes, pacifista, anarchista, vegán (tökéletes vegetariánus) világpolgár. Vallásos zsidó családban születtem, apai ágon minden őszám rabbi volt, apám törte meg a hagyományt, ő nyomdászként dolgozott. Három éves koromban a szüleim elváltak, de nem sínylettem meg, mert anyám nagyon szeretett minket (a bátyám hét évvel idősebb nálam), apámnak pedig nem volt alkalmam arra, hogy uralkodói mintát adjon az életemhez. Az első gyermekkori emlékeim 1944-ből származnak. Emlékszem az óbudai „zsidó ház”-ra a Szőlő utca és a Kiscelli utca sarkán. Arra is jól emlékszem, hogy amikor a távolban csöcselék tűnt föl, egy arra járó idősebb férfi szólt az ott lakóknak: „Testvérek, ne engedjétek a gyerekeket az utcán játszani, zárjátok be jól a kaput!” Megéreztem az összefüggést a fenyegetően közeledő tömeg és az idős férfi figyelmeztetése között. Úgy mondták, zsidó-hitehagyott, humanista volt ez a férfi. Nekem első és egyik legfontosabb példaképem lett. Később jött a begettőzés. Életem legcsodálatosabb jelenségének tartom, hogy a gettóbeli élet nyomorúságától az erőszakmentességhez jutottam. Nem akarom, hogy öt éves gyerekekkel és akárkivel, bármilyen okból is úgy bánjanak, ahogyan velem bántak akkor. Más emberek ugyanazon körülmények hatására A MÁSOKNÁL TAPASZTALT NEGATÍVUMOKAT ÁTVETTEK, sovínisták, nacionalista militaristák lettek, már rögtön felszabadulásuk után, és ezt munkálják a mai napig is ott kint az „ígéret földjén”. Manapság, MINT A MACSKA AZ EGÉRREL, MÓDSZERESEN JÁTSZANAK A PALESZTINOKKAL.

Túléltek a zsidóüldözést és a háborút?

A szűkebb családom igen, bár ahányan voltunk, annyiféleképpen. A bátyámat például a cionista mozgalom szervezői 1945-ben rávették, hogy induljon el velük Palesztinába. Három évig kalandozott, közben cionista eszmei hatás érte, így harcos nacionalista zsidó lett, Izrael kikiáltásától kezdve mind a mai napig a zsidó állam egyik leghűségesebb híve. Apám - akkor már külön élt tőlünk - párttitkár lett a Néphadseregben, ezért később, 1956-ban, jobbnak látta, ha kivándorol Izraelbe. Anyám minden gondoskodásával és szeretetével engem vett körül, így igazán jó dolgom volt, Óbudán. Úgy látszik, hogy gyermekkorom körülményei és eseményei miatt már akkor valamiképpen elemeztem a túlélés tanulságait, és tíz évesen kijelentettem: nem akarok szombatoként a zsinagógába menni.

Nem túl önálló gondolat ez egy tíz éves gyerektől, aki egyébként szeretetben és biztonságban él?

Lehet, hogy hatott rám az akkori úttörőmozgalom, amelyben megtanultam az önkritika, az elemzés, a tudatosság, az éberség és az ésszerű gondolkodás elemeit, és hasznosságát. Bár a 40-es évek végének hittanóráin megismertem a héber nyelvet, a zsidó vallási előírásokat és szertartásokat, jól olvastam és szépen énekeltem a

kórusban, mégis húzódoztam attól, hogy a zsinagógában töltsöm a szabadidőmet. Anyám nem erőltette a dolgot, és nem is mentünk többé. Mégis, egy év múlva, 1950-ben úgy döntött, kivándorol Izraelbe, követi a bátyámat, aki nagyon hiányzott neki; én pedig nem tehettem mást, vele mentem, sírtam, szenvedtem az egész úton és a megérkezés után is. Ezzel új szakasz kezdődött az életemben, elhagytam a szülőhelyemet, ahol kommunista magyar hazafi lehettem volna. Olyan környezetbe kerültem, ahol újra meg kellett küzdenem önmagamért - a külső elvárásokkal szemben.

Milyen élmények értek Izraelben?

1950. augusztus 21-én érkezünk Barbara falu mellé, az újonnan alapított Mavq'ím kibbucba. Az első hónapokat ott töltöttem, Izrael déli határán. Barbara kiürített palesztin falu volt, főterén az új kibbuc futballpályája, a volt palesztin iskola épületében a műhelyt rendezték be. Nekünk Óbudán azt tanították, hogy a gyerekek munkája a tanulás. Nem tudtam elképzelni, hogy akik azelőtt oda jártak, most hol lehetnek, hol végezhetik a munkájukat. Nem tudtam a palesztin menekültek táborairól a Gáza övezetben, nem tudtam a deportálásokról, nem tudtam, hogy a Jerusalem Post 1950. okt. 25.-i száma úgy ír a deportálásokról, hogy a palesztinok (akkor már igazolványos izraeli állampolgárok) „önként és boldogan” költöznek ki a Gáza övezetbe, és engedték át falvaikat a betelepülő zsidóknak. Arról sem tudtam, hogy az izraeli pacifista mozgalom akkori titkára 1950. október 8-án látogatott el egy Al-Madzsál nevezetű (most Ásqualon) városkába, ahol találkozott a helybeli életüket folytatni vágyó palesztinokkal - ezek voltak a két héttel később „önként és boldogan” kiköltözők, akiket a környékbéli falvakból gettózta be a cionisták, Barbara faluból is. Valahol itt folytatódik az én pacifizmusom fejlődéstörténete, a mi a budapesti gettóban „kezdődött”. Mindezeket a történeti eseményeket csak később ismertem meg, de azt a mélyen átéreztem, hogy nem jó, ha a gyerekektől elveszik az iskolát. Ezért a kiürített Barbara lett az én második - érzelmi - szülőhelyem.

Mi volt számodra a legnehezebb ebben az új környezetben?

Nem lehettem magyar, hiszen nem magyar környezetben éltem; zsidó már nem voltam, de ott annak tartottak akaratom ellenére (máshol is van ilyen?); izraelivé pedig nem akartam lenni, mert nem értettem egyet annak a cionista mozgalomnak az eszmeiségével, amely a barbarai iskolában asztalos műhelyt rendezett be, és működtette azt a bentlakásos iskolát, ahol akaratom ellenére tartottak, és megpróbáltak mindarra ránevelni, amit elleneztem. Így önként adódott a következtetés: nem lehetek más, csak világpolgár. 1950-től hét éven át a bentlakásos nevelőintézet tanulója voltam. Az intézet lakói délutánoként gazdasági munkát is végeztek, helyben és egy közeli kibbucban. Rám 5000 baromfi

gondozását bízták, így azután közlőül láttam, hogy a sakter (a zsidó vallási előírások szerinti vágást végrehajtó mészáros) miként végez az állatokkal. Akkor határoztam el, hogy nem akarok mások számlájára élni, miattam ne öljenek meg egyetlen másállatot sem.

Milyen állatot?

Másállatot. Nem emberi állatot. Mert az embernek nem szabad elfeledkeznie arról, hogy alapjában véve maga is állat és másállat társaival kell osztoznia a föld erőforrásaiban az egyenjogúság elve alapján, még ha az esze fejlettebb is, vagy talán pont ezért. Így lettem vegetárius, pontosabban vegán: semmilyen másállati eredetű terméket nem használok, se táplálkozásra, se öltözködésre, se más célra. Eredetileg etikai megfontolások vezettek, majd hamarosan kialakultak az egészségügyi megfontolások is, mert azok nélkül az elkövetkező betartása lehetetlen. Egyszerre lettem hát vegán és pacifista meggyőződésű világpolgár, anélkül, hogy tudtam volna más, hasonló gondolkodású embertársaimról. Ez lett az én „Szentháromságom”, mert egyiket sem tudtam felfogni egymagában.

Úgy tudom, Izraelben a katonáskodás még a nők számára is kötelező. Hogyan lehettél pacifista ebben a környezetben?

Korábban jól tanultam, de a tizenegyedik és tizenhatodik éveim közötti időszakban az identitásom foglalkoztatott. Rájöttem, hogy mivel nem leszek „jó állampolgár”, illetve katona, nem helyes, hogy a cionista mozgalom pénzéből élek, mert ezt soha nem tudom úgy viszonzni, ahogy ők elvárják. Amikor összetalálkoztam bennem a vegán, pacifista, világpolgár, anticionista, világi humanista gondolkodásmód, megváltozott az életem. A kollégiumban sok társadalmi munkát végeztem, sokat dolgoztam a diáktanács, a diákügyészség, diákbírószék szervezésében, újságot szerkesztettem. Az iskola vezetői jól láthatták ezt, mert - így látom utólag - megpróbálták megvesztegetni. Hatalmat adtak a kezembe, olyan kollégiumi funkciókkal bíztak meg, amelyekben átélhettem és megszokhattam volna a parancsadás és engedelmesség egymást kiegészítő működését. Ehelyett önkormányzatot szerveztem, és a sorozáskor közöltem, hogy nem megyek katonának.

Milyen következménnyel járt ez a döntésed?

Különös módon semmiféle jogi következménye nem lett. Akkoriban két és fél év volt a kötelező katonaidő (már régóta három év). A férfiaknak a mai napig sincs jogi lehetősége a katonáskodás elutasítására, sem a katonáskodás kiváltására békeszolgálattal vagy polgári szolgálattal. Mégis följánlották, hogy ha négy évig dolgozom egy kibbucban, elkerülhetem a katonáskodást. Vállaltam. A kibbuc a Negev sivatagban volt, beduin arabok földjén, még Izrael állam kikiáltása előtt alapították. Néhány hónap alatt világhosszúvá vált számomra, hogy ez a kibbuc, itt az arabok sivatagában nem más, mint

afféle előretolt helyőrség, katonai erődítmény, ahol azzal a reménnyel vártak, hogy majd én biztosítom a település védelmét, mert engem követve jönnek „más” katonák, egy kiegészítő egység, a „földművelő brigád” kötelékében. Bejelentettem, hogy ez ellenkezik a meggyőződésemmel, ezért elhagyom a kibbucot. Visszatértem a nevelőintézetbe, ahol eleinte éjjeliőrként, majd a falu titkáráként dolgoztam, és önkéntesen szerveztem a helyi tűzoltást. A hatóságok hallgatólagosan tudomásul vették, hogy katonáskodás helyett ezt a munkát végzem. Félévenként ráírták a katonai behívómra, hogy halasztást kérek, tekintettel a munkámra. Végül azt mondtam, hogy én ezt sem írom rá, akinek fontos, az majd ráírja. 1965-ben, az akkor már 20 éves Izraeli Pacifista Szövetség titkára lettem, közben folytattam munkámat az intézetben. Nem szerették a társadalmi tevékenységemet, de mert egyénileg kedveltek, eltűrték. Csak 1974-ben hagytam el az intézetet, 17 évi munka, 24 év otthagás után. Ez a bentlakásos iskola lett a harmadik szülőhelyem, mert itt töltöttem fiatal éveim javát. Arra törekedtem, hogy időm és energiám egészét a béke és az emberi jogi mozgalmak ügyének szentelhessem. Ezekben már addig is részt vettem, tagként és szervezőként egyaránt. Szerény, egyszerű életmódot fejlesztettem ki, szimbolikus jövedelemből éltem, mégis biztosítottam, hogy a tanácsomat és segítségemet igénylők bármikor TALÁLKOZÁSRA KÉSZEN megtalálhassanak.

Voltak-e mások is, akik elutasították a katonáskodást? Hogyan bántak egy köztudottan nacionalista, militarista államban a pacifistákkal?

Törvényesen csak a nők tagadhatják meg a katonáskodást Izraelben, ha lelkiismereti okokra hivatkoznak. Harminc éven át működtem tanácsadóként a pacifista szövetségben, sok emberrel foglalkoztam, de nem talákoztam két egyforma esettel. A katonáskodás lelkiismereti okból történő megtagadását nem ismeri el a törvény, és polgári szolgálatra sincs törvényes lehetőség, ezért minden egyes férfi esetében egyedi elbírálás alapján döntenek a követendő gyakorlatról. Tapasztalataim alapján bátran állíthatom, hogy a katonáskodást elutasítók egyetlen hatékony eszköze a meggyőződésen alapuló elszántság és kitartás. Ha valaki eltéríthetetlennek bizonyul, mindig módot találnak arra, hogy mentsék az állam tekintélyét. A legnagyobb büntetés, amelyről tudok, ötször 35 napi elzárás volt. Másoknál elegendő volt, ha egy-két alkalommal letöltötték a héttől harmincöt napig terjedő elzárást, többé nem hívták be, vagy lelki betegségre hivatkozva alkalmatlannak minősítették őket, habár a törvény három év börtönt és pénzbüntetést ír elő.

Magyarországon fél évtől három évig terjedő börtönbüntetést szabtak ki ugyanezért békeidőben. Mi lehetett az oka annak, hogy Izraelben, a fennállása óta szinte szüntelenül hadban álló országban, ilyen enyhe elbánásban részesítették a lelkiismereti tiltakozókat? Az

egyik ok éppen a zsidó-arab szembenállásban kereshető. Izrael külpolitikája arra irányult, hogy önmagát békeszerető, barátságos állammak mutassa, amelyet militarista, agresszív arab államok fenyegetnek. Ehhez az arculathoz egyáltalán nem illett volna, ha a katonáskodást elutasító izraeli polgárokból szigorú büntetésekkel mártírokat faragnak. A másik ok a polgári szolgálatot szabályozó törvények már említett hiánya és a sajátos zsidó kultúra együttese. A hatóságok képviselőinek egy nem létező törvény alapján kellett eljárniuk, tehát volt mérlegelési lehetőségük. És egy honfitársukat, egy másik zsidó embert kellett büntetéssel kényszeríteniük. A zsidó vallás védi a közösség minden tagját, még ha nem is teljesíti azt, amit elvárnak tőle. Együttérzésre mindig számíthat. A kényszerítő büntetéseket csak addig alkalmazták, amíg megbizonyosodtak az illető kitarításáról, azután már inkább a megegyezés lehetőségét keresték. Ezért tanácsadóként az volt a legfontosabb szempontom, hogy a lelkiismereti tiltakozók soha ne hazudjanak (elsősorban önmaguknak ne), csak olyasmit állítsanak, amit legbelsőbb meggyőződésük alapján meg is tudnak védeni. Több óra hosszat beszélgettem velük, én játszottam az ördög ügyvédjét. Volt olyan, aki a beszélgetések során rájött, hogy a lelke mélyén erőszakos, és elment katonának. Sajnáltam, hogy elvesztünk egy pacifistát, de nem vállalhattam a felelősséget és a megtorlást azért, ha megbukik az „én igazságommal”.

Csak a pacifista szövetségben dolgoztál?

Ott kezdtem, majd sorra megismertem vagy létrehoztam azokat a szövetségeket, köröket, amelyek fiataloktól kifejlesztett eszméimet hordozták. Így lettem eszperantista világpolgár, pacifista-anarchista, emberi jogokért küzdő világi humanista, az arab-izraeli megbékélésért munkálkodó politikus. Már 16 éves koromban elkezdtem azt a hosszú küzdelmet, amely csak 1973-ban ért véget a legfelsőbb bíróság határozatával, miszerint jogom van arra, hogy a rólam vezetett nyilvántartásban a vallási és nemzetiségi rovat üresen maradjon. Ez jogi precedens lett Izraelben, és már sokan felhasználták elvi és gyakorlati céllal. Magánmegállapodáson alapuló polgári házasságot kötöttem, (Izraelben nincs polgári házasság), ezzel is a vallási elnyomás ellen tiltakoztam, ezt azonban nem ismerte el a legfelsőbb bíróság. Két lányunk született. Később elváltam, ismét magánmegállapodás alapján. A hatóságok mind a mai napig nőtlenként, illetve hajadonként tartanak nyilván minket...

Miért fontos számodra, hogy ez a két rovat üresen maradjon?

Gyermekkoromban csaknem az életembe került, hogy nyilvántartották a származásomat. Ahol a származási adatokat nyilvántartják, ott faji, vallási, nemzeti vagy valamilyen más megkülönböztetés érdekében teszik, és ez szenvedést okoz valakinek. Ha nem küzdök a megkülönböztetés minden formája ellen, én is beállok a sorba, megkülönböztető leszek vagy megkülönböztetett,

fasiszta vagy áldozat. Különösen Izraelnek nem szabad ezt a politikát követnie. A vallások általában, ahogyan ma működnek a világban, a kizsákmányolás és elnyomás eszközei, ezért ellenszenvesek számomra. Az egyistenhitet pedig egyenesen a diktatúrák bölcsőjének tartom. Sokkal rokonszenvesebb nekem az ó-görögök panteonja, amelynek istenei az emberi természet különféle vonásait és magának a Természetnek az összetevőit személyesítik meg. Ugyanakkor tudom, hogy saját eszméimet sem lehet megvalósítani a jövőbe vetett remény és odaadottság nélkül, ezért törekedtem arra, hogy a világi (ateista) humanisták egyesülete egyházként működhessen Izraelben. Nem sikerült, de nem adom föl, a régi-új otthonomban újra megpróbálom.

Mikor és miért költöztél Magyarországra?

A héber-arab megbékélés pártjának és mozgalmainak tagjaként sokat dolgoztam azért, hogy az arabok egyenjogú polgárai lehessenek Izraelnek, sőt, megalakíthassák ugyanazon a területen a Palesztin Köztársaságot. Amikor ennek a hosszú folyamatnak az eredményeként az arabok jogokat kaptak Izrael mellett, első dolguk volt, hogy elnyomják egymást. Ez nagy csalódást okozott nekem, bár előre tudtam, hogy így lesz, mert egy állam - többé vagy kevésbé, de - csak elnyomó lehet. Azt azonban továbbra sem gondolom, hogy ez igazolná Izrael arabellenes politikáját. Eladtam a lakásomat, és 1996. január elsején távoztam. Majdnem két éven át barangoltam az USA-ban és Nyugat-Európában. 1997 karácsonya előtt Magyarországra költöztem. A lehető legszerényebb körülmények között élek, amit lehet, az utcáról szedek össze, igyekszem napi 2 dollárnál kevesebből kijönni.

Csak a tartalékaidból élsz? Nincs nyugdíjad?

Ahogy mondani szoktam, én nyugdíjtalán nyugtalan vagyok, életem nagyobb részében jelképes fizetésért, társadalmi munkában dolgoztam. De nem vagyok elégedetlen, mert azt csináltam, amit a legjobbnak tartottam, azzá lettem, akivé lenni akartam. Nagyon gazdagnak tartom magam. Meggyőződésem, hogy az emberiség csak akkor maradhat életben, ha azt az életmódot tüzi ki célként, amelyre én is törekszem. Gandhival vallom, a föld eleget ad ahhoz, hogy kielégítse mindannyiunk szükségleteit, de kicsi ahhoz, hogy az önzésünket táplálja. Csak a mai európai - Amerikát majmoló - életszínvonalnál sokkal szerényebb életmód visszaállítása (VISSZATÉRÍTÉSE) hozhat megoldást a világválság és az egyéni ember problémáira. A földhöz közeli, paraszti élet a kulcs, egy fontos módosítással: Szabadságot a másállatoknak! Akkor az emberek is szabadabbak lesznek. Egyszerű, szerény, gyakorlati élet kell nekünk, a Természetben, a Természettel.

Mivel foglalkozol Magyarországon?

Tölem telhetően próbálom segíteni a hozzám hasonló elveket valló magyar szervezeteket. És keresem azokat a társakat, akikkel létrehozhatnám a jövő életközösségét, a humanista kommunizmus alapján álló kommunát. Amelyben két dolgunk lenne, a munka és a játék. Permakultúrával megtermelnénk a 9000 ehető (gyom)növényből azt a néhányat, amely elegendő a szerény vegán étkezéshez. A játékkal pedig egymást szórakoztatnánk, hiszen azért vagyunk a világon, hogy egymásért legyünk. De ez a témakör megérdemelne egy másik beszélgetést.

Miben látod eddigi életed legfontosabb tanulságait?

Három szülőhelyem van, de nincs szülőföldem, illetve hazám. Az utóbbi kettő demagóg fogalom. Az embert az határozza meg, amit gyermekkorában megél, és ahogyan azt fölfogja. A gyermekkorát egy bizonyos helyen tölti, és nincs tudatában annak, hogy az a hely egy ország része. Az úgynevezett nemzetiség környezeti fogalom, illetve jelenség, ezt igazolják a tájszólások is. Hogyan lehetek világpolgár? Csak úgy, ha globálisan gondolkodom és helyileg cselekszem. Akkor bárhol lehetek világpolgár, és az is kell, hogy legyek, ahhoz, hogy biztosítsam az életemet a barátság, a szeretet, és a segítség által. Nyitottsággal és nyíltsággal mindenki más iránt. Ami az én emberi jogom, az az én emberi kötelességem mások iránt. Mert a Világ egy nagy egység (aki akarja, hívja istenségnek), amelynek én csak egy pirinyó kis része vagyok, mint minden és mindenki más; de csak ennek a ténynek a felismerésével és jóakarattal lehetséges. Kölcsönösen összeilleszkedve. Én csak azt tudom megtenni, amit én meg tudok tenni. Megpróbálom.

(Jesajáhu Tóma Sík 1939-2004)

*****

KOVÁCS LÁSZLÓ

A JÉZUS-HŰSÉG FONTOS A SZÁMUNKRA...

**KOVÁCS ZOLTÁN
ÉS
KOSZTOLÁNYI MÁRIA**

Levélrészlet: "...sajnos, megint betegek a gyerekek. Most hányás, hasmenés, láz 'tizedeli' őket. Kristóf kezdte, Ádám, Peti, Zsófi folytatta. Valami jó kis makacs vírus van bennük. Kristóf már öt napja szinte semmit nem eszik, csak teát iszik. Szerencsére a hányás elmúlt - így megúsztuk a kórházat -, de a hasmenés tart. Szóval elég zűrösek a nappalaink és főleg az éjszakáink. Remélem a nagyok, Zoli és Juli megússzák...!" Az egyébként egészséges gyerekek ilyen nagy lerobbanása közepette, nem csoda, ha kicsit

tömörre sikerült ez az interjú. Mint Zoli bátyja próbálom a magam élményeit is belevinni a kérdéseimbe.

Mari, te anyukád kis barikája voltál. Így is szólítottak, ezért én is így kérdezem: Bari, milyenek a szüleid, mivel foglalkoznak?

Mari: Szüleim mélyen vallásosak. Már mindketten nyugdíjasok. Apám gépészmérnök, Anyu háztartásbeli, majd betanított munkás volt.

Zoli, ha azt kérdezném, milyenek voltak a szüleid, mit válaszolnál?

Zoli: Ezt úgyis tudod! Anyu mélyen vallásos, Apu nem annyira. A háború után megfogadta, hogy messzire nem megy el hazulról és sekrestyés-harangozó lett. Különbönbénc volt. Anyu háztartásbeli. Anyu autóbaleset áldozata lett. Egy temetésről hazafelé a vezető frontálisan ütközött egy autóbusszal. Azóta már apánk is meghalt.

Bari, tudom, hárman vagytok testvérek.

Mari: Igen. Klári a húgom. Öt gyermeke van. Jelenleg otthoni fordításokat végez. Öcsém, Dani, két gyermek apja. Jelenleg munkanélküli. Húgom Bokor-tag.

Zoli, arra a kérdésre, hogy van-e testvéred, hadd' válaszoljak én. Igen, 13 évvel öregebb, nyugdíjas, rebellis pap...

A száraz adatok sorában még egy utolsó kérdés, mit tanultatok és mi a foglalkozásotok?

Zoli: Bari közgazdasági szakközépiskolát végzett. Jelenleg főállású anya. A gyermekek születése előtt adminisztrátorként dolgozott. Én állatorvostudományi egyetemet végeztem. Körzeti állatorvosként dolgozom.

És most következnek az igazi kérdések. Elárulom, hogy Bari és Zoli találkozásában nekem is részem volt, mivel én voltam az „alkalom”. Zoli az egyetemen tanult és gyakran volt nálam a Rezső téren. Bari anyukája pedig engem szemelt ki csitri lányai tanítójának. Mi kellett még ehhez?

Zoli: Egy zebegényi nagy ifjúsági szilveszter. Aztán, 1976. január 24-én, az esküvő. Ez már a Domonkos templomban. Természetesen gitáros nászmise, melyet a báty' celebrált.

Ezután az otthonteremtés következett.

Mari: Először Budapesten, a Márvány utcában laktunk. Itt született Zotyó, miközben apja államvizsgázott. Aztán

Nagyorosziba mentünk, Zoli apukájához. Végül a Karancs tövében volt szolgálati lakásunk, míg 1983-85 között felépült Karancsalján a családi házunk.

A gyermekek pedig jöttek sorban. Bari egy vitában, ahol szülei csoportja volt a vitapartner, amellelt állt ki, hogy ő bizony akár 21 gyereket is szül. Nyolcat szült. Kettő szülés után meghalt. Ez nagyon megrendítő volt. De van hat élő gyermek. Róluk név és kor szerint mondj valamit, Bari!

Mari: Zoli 18, Juli 16, Zsófi 13, Peti 9, Ádám 5, Kristóf másfél éves. Ketten középiskolások, ketten általános iskolába járnak. Szeretjük őket.

A Bokor 50. jubileumához közeledve váltsunk témát. Hogyan kerültetek a Bokorba?

Zoli: Nem nehéz kitalálni. Én a bátyám révén kerültem a Bokorba, csoportba pedig a Marival való megismerkedésem után kezdtem járni.

Mari: Én részt vettem Gyurka bácsi 1971-es lelki gyakorlatán. Ez volt a döntő élményem. Ezután kerültem a Bokorba.

Az alapközösségekről is illene valamit mondani!

Mari: Kovács Laci közösségébe tartozunk. A KIO-tól kezdve, pszichológiai, teológiai, szociológiai, gyermeknevelési könyvekkel foglalkoztunk. Kisebbség nagyobb viharok voltak. Jöttek és mentek is emberek. Most 3 házaspár, 3 felpár és 1 szünetelő házaspárból áll az EK (= egészen kisközösség).

Salgótarját kis Moszkvaként emlegetik. Milyen halászerület nektek Salgótarján és környéke?

Zoli: Itt, Karancsalján, is van csoportunk. KIO-val, szociológiai, közgazdasági, gyermeknevelési írásokkal foglalkoztunk itt is. Nagy volt a jövés-menés a csoportban. Most jó a légkör. Általában halászási nehézségeink vannak. Barátkozásaink révén próbáltunk halászni, kevés eredménnyel. Rendszeres csoportba-járásra vagy találkozásra nem nagyon lehet itt az embereket rávenni. Már eredménynek számít az is, ha egy-két embernek el tudjuk mondani a Bokor-tartalmakat, ha meghallgatnak és szimpátiával fogadják. A mostani csoport 2 házaspárból és két magányosból áll.

Vannak-e további terveitek?

Zoli: Terveink közé tartozik, hogy nagyobb gyermekeink Bokor-csoportba kerüljenek. Ismerőseinknek közvetíteni nagyobb intenzitással a Bokor tartalmait és legalább

szimpatizánssá tenni őket. Szorosabbra fűzni a szálakat az itteni csoporttagokkal, több közös programot szervezni.

Úgy tudom, Bari, hogy te hittant is tanítasz?

Mari: A csoport gyerekeinek, köztük az én kisebb gyermekeimnek tartok kis megbeszéléseket, foglalkozásokat.

Nagyobb gyermekeiteknek milyen a Bokorhoz való kapcsolata?

Mari: Bokor-hittanra járnak. A két nagyobb - reményeink szerint - most kerül majd csoportba. Konfliktusaink velük főleg a formák miatt vannak.

Hogyan éltétek át a Bokor külső és belső feszültségeit?

Zoli: A te ügyeden kívül, talán a földrajzi távolság miatt is, kicsit kívülállókként éltük meg a Bokor feszültségeit.

Okoz-e nektek konfliktust a hármás Bokor-eszmény, a közösségi forma, a Jézus-hűség - Egyház-hűség kérdése?

Mari: El tudjuk fogadni a hármás Bokor-eszményt. A közösségi forma megfelelő nekünk. A Jézus-hűség a fontos számunkra. Templomba nem járunk. Közösségi misére igen, ha tehetjük. Első három gyermekünket megkereszteltettük, a többit nem. Legnagyobb gyermekünk, 16 éves korában, közösségi misén lett elsőáldozó, a többi még nem.

Kovács Zolival és Marival beszélgetett Kovács László

*****

DRYP

ORSZÁGUNK LELKI ÉS ANYAGI FELEMELKEDÉSE A VIDÉKEN MÚLIK

Beszélgetés dr. Beer Miklós váci megyéspüspökkel őstermelőkről, gazdapiacokról, a vidék lelkét erősítő gondolatairól.

Három kérdéssel a tarsolyomban indultam a váci püspöki gazdapiacra, hogy egy ebben a gazdapiacokra tematizált lapban tájékoztatni tudjuk az olvasókat, mi volt az indítéka egy püspöki felügyelet mellett működő termelői piac létesítésének akkor, amikor Vácott szinte évszázados hagyományokra visszatekintő piac is létezik a város szívében.

Szinte már vasárnaptól kezdve várom a csütörtök délutánt, hogy találkozhatok azzal a piaci hangulattal, azzal a piaci élménnyel, ami most már közel fél éve hétről-hétre megismétlődik a Püspökség előtt létesített Gazdapiacon. Várom, hogy találkozzam az eladókkal, akik hozzák az árujukat, a kedves vevőket, akiket többnyire személyesen is ismerek a városból, és vevőként is várom ezeket a csütörtököket. Egy kicsit a piac gazdájaként is figyelem ezeket a találkozásokat, a párbeszégeket, tréfákozásokat, a kedves kínálást, miközben magam is mindig vásárolok. Ennek a piaci tervünknek a megvalósulását egy hosszú kísérletező folyamat előzte meg. Két-három éve próbálkoztam már azzal, hogy egy-egy gazdát meghívjam ide a Püspökség aulájába, a nagy kocsibejáróba, hogy hozzák el a termékeiket, gyümölcsöt, zöldséget, krumplit. Ezt meg is hirdettük a templomokban, hogy szombat délelőttönként lehet idejönni és a termelőktől vásárolni. Kedves, jó hangulatú kezdeményezés volt, de látnom kellett, hogy egy kicsit le van szűkítve egy-két ismerős gazdára, akiket vagy közvetlenül, vagy baráti kapcsolatokon keresztül ismerek. Arra viszont mindenképp elegendő volt, hogy püspökként jelét adjam annak a szándékomnak, milyen fontos - mondhatom úgy is, hogy szívügyem - az őstermelőket és a vevőket közvetlen kapcsolatba hozni. Ezt szerettem volna jelezni akkor ezzel a kezdeményezéssel.

A következő lépés az volt, hogy őszi folyamán létrehoztam a Püspökség Vidékfejlesztési Irodáját. Egy korábbi kedves tanítványomat bíztam meg ennek a vezetésével, aki tehetséges, fiatal agrármérnök, és egy jogász barátom vállalta az alapítással járó teendőket. Felállítottuk ezt az irodát azzal a feladattal, hogy az egyházmegye területén vegyék fel a kapcsolatot plébániákkal és az önkormányzatokkal. Mérjék fel, hogy hol van olyan pezsgő élet, ahol művelik még a kerteket, ahol működnek családi gazdaságok. Mindezt saját kezdeményezéssel, közben odafigyelve a napi hírekre, a televízió Soroló és más gazda műsorára, vagy újságcikkekre, hivatalos megnyilatkozásokra, hogy abba az irányba mutassak jelzést, ami a meggyőződésem, hogy az országunk – és most ezt erőteljesen kihangsúlyozom – lelki és anyagi felemelkedése a vidéken múlik. A lelki felemelkedést azért is külön kihangsúlyozom, mert amíg az emberek

megdolgoznak a családjuk ellátásáért, a Jóistentől kapott csodálatos termőföldnek a megművelésével, addig lelki és szellemileg is egészségesek maradnak. Csak kontrasztként említem azt a szomorú példát, amikor a parlagon hagyott földeket látva valaki egyszer szomorúan azt mondta nekem, hogy már annyira lecsúszott az a falu, hogy a kórót sem kaszálják le a ház előtt. Ezzel érzékeltette, hogy ez már a lelki leromlás utolsó stádiuma. Meggyőződésem, ha újra kedvet kapnak az emberek a háztáji gazdálkodásra, a zöldség-, gyümölcstermelésre, baromfiudvarra, ahogy azt gyerekkoromban otthon is láttam és megszoktam nagymamánál a zebegényi kertben, akkor az egész ország kap egy olyan anyagi bázist is a megélhetéséhez az öngondoskodással, ami kihat majd az egész gazdaságunkra.

Ennek egyik sikeres példája lehet a püspöki gazdapiac.

A Vidékfejlesztési Iroda elkezdte a tárgyalásokat, az önkormányzat nyitott volt erre a szándékunkra. Nem kértek helypénzt sem, hiszen a Püspökség területén alakítottuk ki a Székesegyházzal szemben, azon a kis emelt téren, ami az épület előtt már korábban is megvolt. Nem is kellett nagyon hirdetni. Szájról szájra járt a híre, hogy csütörtökönként piac van a Püspökség előtt. Így jött ez létre, de újra szeretném kihangsúlyozni, hogy az a 10–15 gazda, akik a környékről idehozzák a termékeiket, sajtot, mézet, lekvárt, pékárut, hentesárut, gyümölcsöt, zöldséget, valójában ezt a szándékot is szimbolizálják. Ez nem egy nagy piac, ahol a gazdasági nyereség lenne a meghatározó. Megjegyzem, mi sem kérünk helypénzt, legfeljebb jó szívvvel gondolok arra, ha egy-egy árus kedvesen megkínál egy a kis mézzel, vagy egy-két almával.

Akár helypénz gyanánt?

Igen, ezek kedves figyelmeztetések.

Visszatérve az alapkérdéshez, hogy miért láttam szükségét még egy ilyen piacnak itt Vácott. Mert ezzel is jelezni akarom, püspökként felelősnek érzem magam azért is, hogy nekünk, keresztény embereknek ebbe az irányba kell a jövőt tervezni. Újra össze kell kössük a városi és falusi embert, mint ahogy ez valamikor is megvolt gyerekkoromban és a háborús években. Annak idején sokat emlegették otthon, a falusi embernek volt köszönhető, hogy a városi ember túlélte a háborút. Keresztény emberként, városon és falun is, ott vannak a templomokban a mi keresztény híveink, figyeljenek egymásra, érezzék a felelősséget egymás iránt. Itt említeném meg, hogy ismerek egy családot, akik baráti, régi iskolatársi kapcsolaton keresztül egy őrségi családdal szerződést kötöttek disznóhizlálásra. Évente háromszor-négyszer lemennek egy fél disznóért, kifizetik az árát, de ezen túl a baráti kapcsolatot is

ápolják, erősítik, és az sem mellékes, tudják, hogy mit esznek. Ez most már egy megvalósítandó programmá vált, felelős vezetőként, püspökként szót kell emelnem ezért az ügyért, példát kell mutatnom, jelzést kell adnom, érezzék, lássák, hogy nekem ez is elhivatott ügyem.

Akkor ez a váci püspöki piac egy minta arra is, hogy a térségben több hasonló jöjjön létre?

Igen. Indítást és bátorítást adott a nagymarosi piac is. Ők megelőzték ezzel. Ha ott olyan szépen működik ez piac, hiszen ott is a templomtérén, a polgármesteri hivatal előtt, a fák alatt vannak a kis standok, akkor ez itt is megvalósítható. Szeretném, hogy minél több településen, persze együtt megint az önkormányzattal, plébániai közösséggel létrehoznának hasonló kis helyi piacokat. Nem elhanyagolható szempont az sem, hogy közvetlenül a termelőtől jusson a vevőhöz az áru, kikerülve mindenféle manipulációt és nyereszkezdést. Azt hiszem, hogy arról is lehetne ábrándozni, hogy egy kis szervezéssel, egy kis logisztikával – hogy ezzel a ma használatos szóval is éljek – el lehetne érni azt is, hogy egy-egy településen a helyi gazdák a közintézményeket, az iskolát, óvodát, önkormányzati hivatalt is ellássák termékeikkel. Az ilyen együttműködés mindenkinek a javára válna. Azt sem titkolom, hogy amikor valahol megszólalhatok, valamilyen módon mindig utalok arra, hogy szeressük meg a földet, a Jóistennek ezt a csodás ajándékát. Olyan szépek ezek a magyar szavaink; a földművelés is egy ilyen szép szó, meg a kertgazdálkodás is, vagy ezek a fogalmak, mint termőföld, ami utal is arra, hogy a teremtésben társa lehet az ember az Úristennek. Mi emberek a tapasztalatokból szerzett ismereteinkkel és hozzáértő munkával megműveljük a földet. Elvetjük a magot, de a Jóisten adja hozzá az esőt, a napfényt és azt a csodát, hogy abból a kis magból, amelyben ott van elrejtve az egész növény, amely majd a termést hozza. Azt sem titkolom, amiért sokszor ilyen szenvedélyesen beszélek erről, milyen nagy szükség van arra, hogy már az iskolában, vagy a tangazdaságban a pedagógusok, meg a szülők igyekezzenek ilyen élményt adni a gyerekeknek, hogy a fiatalok ne akarjanak elmenni a faluból, hogy megtalálják ott a maguk boldogulását, az életterüket a családi gazdálkodásban. Ha ott maradnak, akkor ott alapítanak családot, ott születik a gyerek, nem kell bezárni az óvodát, meg az iskolát. Megint csak arra kell felhívjam a figyelmet, hogy az egész ország társadalmának a tüdeje a falu, a vidék. Ezt az egyensúlyt kellene újra helyreállítani. Előttem vannak természetesen gyerekkori emlékeim, de a magyar történelem legszebb példái is, hogy a nagyszerű embereink sokan a falusi iskolából indultak el. Újra rangja lehessen a falusi tanítónak, a pedagógusnak és lelki, szellemi gazdagodása legyen a pappal és orvossal és mindenkivel, aki ott él a természet közelében, egészséges módon. Szeretném ezt minél szélesebb körben minél jobban elterjeszteni. Ott vannak persze azok a kicsit merész terveim is, hogyha az állami törekvésekkel találkozna a mi Püspökségünknek az

a szándéka, hogy tartós használatba, bérletbe kaphatnánk földet, erdőt, ahol megint csak a helyi vezetőkkel együtt tudnánk szervezni munkaalkalmakat. Mert ez a másik fontos vetülete ennek a kérdésnek. Ne legyen munka nélkül csellengő ember, mert annak lelki, erkölcsi züllés a következménye. Nem beszélve arról, hogy a cigányságunknak a felemelése ma nemzeti ügyünk, mert jövőnknek egyik feltétele, hogy ők is gondoskodni tudjanak magukról. Ki kell találni azokat a termékeket, vagy termelési módokat, területeket, ami közel áll a lelkiületükhöz, akár a bogyós gyümölcsök gyűjtése, vagy az állattartás és hasonló természet közeli feladatok. Ezzel megint csak felszabadulna az ország egy nagy tehertől, a segélyrendszernek a nyomorúságától, ugyanakkor lelkiileg is életkedvet kapnának azok az emberek, akik éppen a munkanélküliség miatt kerültek a társadalom peremére. Ezeket a kérdéseket egymással szorosán összefüggőnek tartom, és megint csak azt mondom, hogy püspökként felelősnek érzem magam, hogy a papjaink is beszéljenek erről.

Befejezésül ejtsünk még szót a tervezett püspöki védjegyről, annak jelentőségéről is.

Jó ideje tervezetem munkatársaimmal, hogy ennek a helyi piacnak és egyáltalán az egyházmegyében a Püspökség területén működő gazdáknak szeretnék azzal is egy elismerést és bátorítást adni, hogy létrehozzam a Püspökség védjegyét. Ez eltökélt szándékom. Ha megvalósul, személyesen szeretném átadni azoknak a gazdáknak, akiket jól ismerek, akik a környezetükben is elismert becsületes emberek, szorgalmasak, hogy ez nekik elismertséget jelentsen, valamilyen védelmet is adjon a nepperekkal szemben, talán mások számára is ösztönzést adjon és hitelessé tegye őket a vásárlóik előtt is.

Megköszöntem püspök úrnak tájékoztató gondolatait, s magam is kimentem vásárolni a váci városi piacról nem ismert őstermelők kézműves termékeiből. Megjegyzem nem most először.

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

ELLENSÉGSZERETET

„Asztalt terítesz nekem ellenségeim szeme láttára.”

(Zsolt 23,5)

Vesztesek indokolt haragja

A bizalmatlanság kultúrájának örökösei vagyunk. Terhes örökség, egy egész társadalom görnyed alatta. Amíg a totális diktatúra válogatás nélkül fojtogatta az egész társadalmat, a hűek és hűtlenek közötti törésvonal világosnak tűnhetett. A hűek büszkén vagy szerényen adtak hálát, hogy állnak, s egymásra vigyáztak, hogy el ne essenek. A hűtlenek saját vagy közérdekre hivatkoztak, kényszereknek, erőszaknak engedtek.

Ötvenhat öröksége azonban nemcsak a diktatúra elleni lázadás feledhetetlen, mégis gyakran feledett bátorsága, hanem az elfojtott forradalom sikertelenségének óvatosságra intő tapasztalata is. Az ötvenhatot követő pax Kadariensis, a gulyás-kommunizmus a hatalommal kötött magánalkukra alapult, és az ezt ellenőrző titkosrendőrségre és besúgó rendszerre. Sem a civil társadalomban, sem az egyházakban az emberek nem támaszkodhattak világos megkülönböztetésekre, a barát és ellenség közötti éles határvonal egyre viszonylagosabbá vált. A konzum irányába tágitott keretek között sokan találták meg a kellemesebb hétköznapi életet megteremtő és fenntartó technikákat.

Mindeközben számos családban, baráti körben, egyházi csoportban ott bujkált, helyenként sziszegett az áldozatok haragja. Az elrabolt vagyonok, intézmények és lehetőségek miatti fájdalom sokakban nem csillapodott. Nemcsak nosztalgiával, hanem alig vitathatóan jogos haraggal emlékeztek és tekintettek a tettesekre, múltjuk és jelenük ellenségeire. Vajon milyen alappal kérhetném számon anyai nagyanyám haragját, aki szülővárosom egyik legtekintélyesebb asszonya volt, majd a kitelepítés után egyik cselédjének jószándékából húzódhatott meg egyetlen szobácskában, néhány kedves bútora között. Lassan ugyan egyre vékonyodik a háború előtt felnőtt korosztály rétege, de a fájdalom és harag családi hagyományai átöröklődnek a gyermekek, és láthatóan még inkább az unokák korosztályára. A harag és a bosszúvágy, az ellenséggel való valóságos vagy szimbolikus leszámolás hiánya meglovagolható, uszító ideológiák, acsarkodó fundamentalista politikák épülnek rá. A mai társadalom minőségének súlyos kérdése, hogyan és kinek sikerül megtalálni a megfelelő szavakat, és megalkotni az alkalmas strukturális kereteket, amelyek lehetővé teszik a harag és a bizalmatlanság örökségének kiegyensúlyozott feldolgozását, a folyton elmaradni látszó sikeres történelmi gyászunkat. A keresztények és az egyházak is fel kell tegyék maguknak a kérdést, hogyan viszonyulnak ehhez a múlthoz, amely sajátjuk is? Hitükből milyen szavak és tettek fakadnak, hitüket milyen szavak és tettek fémjelzik?

Átokzsoltárt imádkozva

A zsoltárok között nem egyet találhatunk, melyekben a megverték, megaláztak keserűségükben és tehetetlenségükben Istenhez bosszúért kiáltanak.

„Istenem, zúzd össze szájukban fogukat, Uram, törd össze az oroszlánok állkapcsát! Hadd folyjanak szét, mint a kiömlött víz, hervadjanak el, mint a letiport fű. Múljanak el, ahogy elmúlik a csiga, s mint az asszony elvetélt magzata, amely a napot nem látja meg soha! Mielőtt még tövist hajtanak, mint a túskebozót, — zölden vagy száradtan — hordja el őket a haragos szél! Örüljön az igaz, ha látja a megtorlást, lábát fűrössze a gonoszok vérében!” (Zsolt 58,7–11).

„Jóságos Istenem segítségemre siet, Isten engedi, hogy ellenfelem fölre kerekedjem. Pusztítsd el őket, Istenem, hogy népem ne feledje! Hatalmadban szórd szét és taposd el őket, Istenünk, védőpajzsunk! Ajkuk minden szava bűn a szájukban — okozza vesztüket a gög, átok és hazugság! Pusztítsd el őket haragodban, veszítsd el őket végképp!” (Zsolt 59,11–14).

Az úgynevezett átokzsoltárokat az imaórák szövegeiből kivették ugyan, hiszen a szerkesztők szerint nem egyeztethetők össze a szeretet Istenéhez ragaszkodó imádkozó egyház szellemiségével. Ám a Biblia szerkesztői és a kánont meghatározó Tridenti zsinat nem szűrte ki ezeket az imádságokat a 150 zsoltár közül. Talán azért nem, mert bennük az ember embersége nem önmagában álló végszóként mutatkozik meg, hanem Istennel és a világgal való kapcsolatának egy állomásaként. Amelyet semmilyen diszkrécióra vagy lelki disszonanciára hivatkozva nem takarhatunk le. Az embert, az emberi társadalmat jellemzi a felháborító igazságtalanságok fölötti harag, a zsidó és keresztény emberkép pedig ahelyett, hogy elfordulna ettől a nagyon emberi dimenziótól, inkább tudomásul veszi és az irgalmas Isten elé emeli.

Az átokzsoltárok kegyetlen bosszúért kiáltanak Istenhez, az Ő mindenek fölötti uralmát és az ő igazságosságát tanúsítják és igénylik. „Én azonban hatalmadról énekelek, s már reggel örülök irgalmadnak. Mivel menedékem lettél, erős vár, zaklatásom napján. Neked énekelek, erősségem, hiszen Isten az én várom, az én jóságos Istenem.” Ezekkel a szavakkal zárul az imént idézett 59. zsoltár. Megvallja és hirdeti Isten jóságát, az érthetően feltörő harag és átok hullámai az irgalomba és a jóságba vetett hitben csendesülnek el. Nem a harag és nem az átok, nem az ellenség gyűlölete a legkockázatosabb a Biblia tanítása szerint, hanem az Istentől való elfordulás.

Ellenségszeretet

Martin Buber a Két hitmód (Zwei Glaubenweisen) című művében az ellenségszeretetet jézusi parancsáról írván két

fontos, szemléletalakító összefüggésre hívja fel a figyelmet. Az egyik, hogy az ellenségszeretet nem valamiféle erkölcsi tanítás, hanem az Istenbe vetett hit lényegi magva. Az ellenségszeretet nem valamilyen érzés, mint ahogyan a jézusi értelemben vett szeretet általában sem, hanem egyértelmű magatartás. Döntés a felebaráttal, jelen esetben az ellenséggel szembeni viszonyról és az eszerinti cselekvés. Az ellenségszeretet tanítása Buber értelmezésében nem az egyénre vonatkozik elsősorban, nem két ember közötti viszonyt tart szem előtt. Alapvető kontextusa az államon, a népen belüli etnikai és a vallási feszültségek közege. A parancs arra szólít, hogy ne csak a mifélnket, a vér szerinti testvéreket tekintsék teljes értékűnek, és fogadják el őket mint olyanokat, akik mindenben egyenlők, hanem a nem-zsidó idegeneket is — hiszen, amint másutt áll: „Ha szőlődben szüretelsz, utána ne keresgélj szemeket. Maradjon az idegennek, az árvának és az özvegynek. Emlékezz, magad is rabszolga voltál Egyiptom földjén. Ezért parancsolom meg neked, hogy így tégy” (MTörv 24,21–22). Az ellenségszeretet zsidó hittanítását egészíti ki a Máté evangélium egy görög nézetrel — írja Buber. „Az emberek akkor lesznek azok, akik eleve, vagyis Isten fiai, ha azokká válnak, akik valójában, testvéreik testvérei.” Így szól a jézusi maxima: „Én pedig azt mondom nektek, szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok üldözőitekért! Így lesztek fiai mennyei Atyátoknak, aki fölkelte napját jókra is, gonoszokra is, esőt ad igazaknak is, bűnösöknek is” (Mt 5,44–45). Buber a haszidok iránti szeretetéből és tiszteletéből kiemeli még, hogy az ő tanításukban az ellenségszeretet a keresztény befolyástól függetlenül milyen mély megfogalmazásra talál, amikor egyikőjük imádsága így szól: „Világ Ura, kérlek, váltsd meg Izraelt. Ám ha ezt nem akarnád, váltsd meg legalább a gójokat.”

Az ellenségszeretet a népközösség Istenbe vetett hitre alapuló túlélésének garanciája. A szeretet azokkal szemben kerül próbatétel elé, akikkel szemben nincsen meg a kölcsönösség. A hívők közösségének, az egyháznak hitállagára vetít fényt az idegenekkel, az üldözőkkel, a hitetlenekkel szembeni alapállás. A Biblia semmilyen garanciát nem ígér arra nézve, hogy milyen sikeres lesz az ellenséggel szemben tanúsított szeretet magatartása. Nem kecségtet azzal a reménnyel, hogy az ellenségből barát lesz.

Az irgalom hatalma

A bizalmatlanság poszt-kádári örökségét hordozva az ellenségszeretet hitmagatartása elsősorban nem a korábbi rendszer haszonélvezőit, nem is a hittelt és egyházakkal szemben bizonytalanokat vagy távolságot tartókat provokálja, hanem az egyházak igehirdetése által emlékeztetben tartott Evangélium rendszeres hallgatóit. Éppen azokat, akik maguk vagy szüleik kiemelten sokat szenvedtek, pótolhatatlan veszteségeket kellett és kell máig elviselniük. A vesztesek előtt minden korszakban két lehetőség áll, ma is tapasztalhatjuk. A kárvallotti státusra

való hivatkozás révén kibújni a szembenézés, az erkölcsi felelősség alól, és passzív elzárkózásban őrizni az

egykori értékek mai maradványait. Vagy az irgalom kultúrájával odalépni az ellenségek elé, esélyt adva számukra saját múltjuk árnyalt feldolgozására, végső soron a megtisztító bűnbánatra. Mai társadalmunkban, kisebb nagyobb közösségeinkben ennek felelősségével értelmezhetjük saját múltunkat és ennek esélyével lehetünk az elérhető közös otthon kovásza.

*****

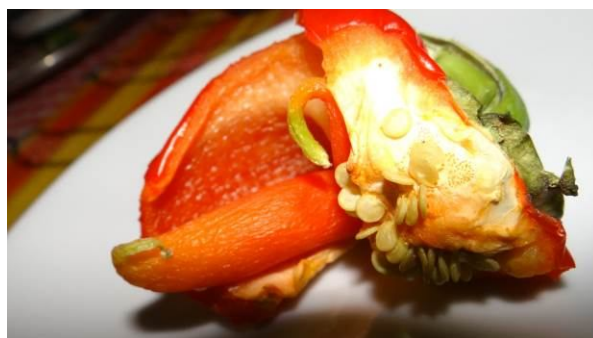
DRYP

MIRŐL MI JUT AZ ESZEMBE

Február előtt néhány nappal, amikor már Kopó kutya is bekéredzkedett a kertből

Eddig tavasz volt a naptári télben. Annyira, hogy a kertben a japánbirs piros bimbói is kifeslettek. Megkerülhetetlennek látszott, hogy most ne hőmérsékleti melegrekordokról írjak, mégsem teszem, annyira elcsépezték a hírközlők, a szinte mindennap minden korábban mért adatot felülmúló újabb számaik közlésével. Mi itt a városi kertben 18 C°-ot mértünk gyerekkorom egykori havas, szánkózós didergős januári napjain. Most meg még a madáretetőkből is alig fogyott a mag. Inkább csak a szomszéd macskájának izgatta a fantáziáját, amikor Kopó kutyánk a konyhában melegegett.

Mielőtt körülnéznék az alvó kertben, muszáj szólnom a legutóbbi „vemhes” paprikákról. Nem mintha rájöttem volna a jelenség okára — a paprikában magok mellett újabb, igaz már magtalan paprikák teremtek — viszont egyre gyakrabban vágok fel ilyen példányokat. Hozzáértő szakember ismerőseim, sok ilyennel találkozni megjegyzéssel különösebb érdeklődés nélkül legyintettek rá. Nyilván velem van gond és nem a paprikával, hogy csak most figyeltem fel rá.

Már néhány napja fonnyadt, míg rászántam magam és ezt a néhány pixelt.

Maradjunk még egy pillanatra a konyhában.

Sóska főzeléket készítettünk a fagyasztóból. Nem nálunk fagyott meg. Zsákfalunkban úgy mondják, bevett sóska, ami annyit jelent, hogy bolti termék. A kertből szedett sóska mindig frissiben elkészítjük, nincs is „raktár” stichje a tükörtojás alatt. Ez viszont főzés közben elkezdett szárazni. Mintha a levelek fő ere vált volna el a pürétől. A szálok nem főttek el. Amikor ügyel-bajjal leszűrtük, inkább egy szétszakad szita maradékára emlékeztettek.

Ilyen lett a tányér szélére kigyűjtött kuszaság

Kerti séta.

Kicsit ködös, nyirkos időben néztem körül a magára hagyott kertben. A fák ágain csillogtak a vízcseppek a kórokozók öröme. Szinte valamennyi csepp egy-egy rügy közelében gyűlt össze és mint egy parányi nagytű, magába foglalta a kert egy részletének képét. Akárcsak egy halszemű optika. Az őszi lemosó permetezésnek azonban még az emléknymait sem fedeztem fel a gallyakon. Majd pótoljuk a tavaszival.

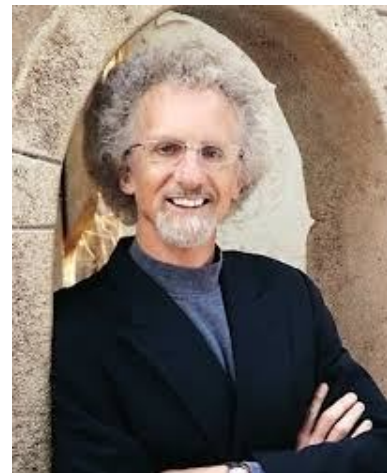
Ébren volt a kert. A petrezselyem vidám-zöld levelei szinte harsogtak bujaságukban a szamóca ágyás mellett. Felázott a talaj. A füves részeken is süppedősek voltak lépteim. Szerte a kertben szaporodtak a vakondtúrások friss halmai. Élt a talaj s éltek benne lakói is. Csak a madárodú árválkodott üresen – immár évek óta - a kerítés oszlop tetején. Visszamentem hát a pincekamrába – nem kamratúra – lecsírázni a burgonyagumókat.

PHILIP YANCEY

AZ IMÁDSÁG TÉNYLEG SEGÍT?

Az elismert szerző és a Messiah College Commencemet szónoka Philip Yancey az imádság titokzatos nyelvezetét vizsgálja legújabb bestseller könyvének ezen kivonatában.

Beszélni sem a nyelvtan és szavak bemagolásával tanulunk meg, hanem gagyogunk, szánkat és nyelvünket a hallott hangok utánzására kényszerítjük. Lenyűgöző, hogy még a süket gyerekek is gagyognak, de ez – idővel – megszűnik, hiszen nem kapnak visszajelzést. Ahhoz, hogy beszéljünk,

mások segítségére van szükségünk. A gyermek sem tud elkülönítve, magányosan nyelvet tanulni, ahogy ezt a megdöbbentő, éveken át a padláson és szekrényekben felnőtt gyerekek esetei is mutatják...

Megtanulni imádkozni, mint hogy megtanulni beszélni, olvasni, jární, időbe telik, kitartást igényel – és sok hibát is vétünk. A folyamatban esetlennek és sikertelennek is fogjuk érezni magunkat. Pont mint a nyelvtannál, az imádságnál is az a végső cél, hogy természetessé váljon. Szerencsére számos segítőnk akad a folyamat során, és sok forrásból meríthetünk erőt. Az emberek időtlen idők óta imádkoznak.

Gondoljunk csak először az „Úr imájára”: a Miatyánkra. Jézus tanította meg tanítványainak, kik addigra már nagy jártasságra tettek szert imádkozás terén a napi héber imáik által. mégis felismerték Jézus imájának újszerűségét, és segítséget kértek. Válaszként ezt a „modell-imádságot” kapták.

Mint minden templomba járó, én is több százszor mormoltam el a Miatyánkot, így gondolkodás nélkül mondom már. Segít, hogy lelassíthassak, elgondolkodhassak minden egyes kifejezésen, és saját gondolatokkal bővítsen ki.

Mi Atyánk, ki vagy a Mennyekben

Egy hosszantartó, közeli kapcsolatot kifejező szó, „Atyám”. Emlékeztess ma is, hogy élsz és uralkodsz, nem csak a Mennyben, hanem a mindennapi életben is. Figyelmeztess jelenlétedre egész nap, mind vállalkozásimban, mind kapcsolataimban.

Szenteltesd meg a Te neved

Hogy ismerjelek meg – a természet nagyságában, a furcsa emberekben, kikkel találkozom – a hangban, mely

arra biztat, hogy minél inkább olyan legyek, mint Te. „Megszentelhetem” mindazt, mi előttem áll, azáltal, hogy hozzád fordulok veled, ezáltal is tisztelegve tökéletességed és szentséged előtt úgy, hogy mindinkább arra törekszem, hogy Rád hasonlítsak?

Jöjjön el a Te országod

Igen, segíts, hogy ügynöke lehessek annak az országnak azáltal, hogy nyugalmat hozok az ijedteknek, kegyelmet az azt igénylőknek, és szeretetet mindazoknak, kiket megérintek. Hadd higgyenek az emberek a Te jóságodban, látva azt, ahogy én élek.

Legyen meg a Te akaratod

Ezt az akaratot legtisztábban Jézusban látom, ki betegeket gyógyított és vigasztalást adott a szenvedőknek, aki felemelte az elnyomottakat, ki mindig az élet pártján állt és nem a halálén, a reményén és nem a kétségbeesésén, a szabadságén és nem a rabságén. A Menny akaratát vitte végbe a földön.

Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma

Ezen felül egy napra semmi sincs garantálva. Megbízhatok benned, hogy mi egy napra kell nekem, testi és szellemi táplálék, te megadod nekem, és nem kell aggódnom a holnap miatt.

Bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek

Emlékeztess vétkes mivoltomra, hogy soha nem nyerhetek kegyelmet. Hála Istennek, hogy nem is szükséges. Tégy megbocsátóvá, hogy azokkal kik ellenem vétkeztek, olyan lehessek, mint Te velem.

És ne végy minket a kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól

Ne engedd, hogy agyatlanul közel sodródjak a gonoszhoz. Figyelmeztess kísértéseire, tégy erőssé, hogy ellenállhassak azoknak félelem és megbánás nélkül.

*****

JUHÁSZ GYULA

VÁLASZ AZ „ETIKUS POLITIKUS” PROBLÉMAFELVETÉSRE ÉS MEGOLDÁSI JAVASLATRA

(2. RÉSZ)

A most következő oldalakon rátérek a recenzió második részére, és kísérletet teszek a politika és az etika viszonyának körüljárására, elsősorban a jelenkori magyar társadalmi viszonyok és események tükrében. Kétségkívül, a válasznak ez a része az, amely elég komolyan feladta nekem a leckét. Mivel András írása generálisan keres megoldást egy a társadalom többségét szerinte irritáló helyzetre, ezért folyamatosan magamon éreztem annak az elvárásnak a terhét, hogy valami általános érvényű elemzést és erre épülő bölcsességet kellene kipréselnem magamból. Ez azonban nem is annyira egyszerű, még akkor sem, ha a közéletben szerepet vállalva gyakorló

politikai szereplőnek számítok, és emellett gyakorló kereszténynek tartom magam. Politikai szerepem és pozícióm ugyan több betekintést enged a kulisszák mögé, mint egy átlagpolgárnak, de ez a poszt nem annyira jelentős, hogy a rendszer egészére rálátásom legyen, és így a döntéshozatali és végrehajtási mechanizmusok egészéről átfogó képet adhassak. Ami pedig Krisztus követését illeti; mind a tanítás megértésében, mind az életre váltásában sok még a tanulni- és tennivalóm. Ebből adódóan a most következő sorok erősen szubjektív véleményt tükröznek majd, meglehetősen eklektikus formában, és álláspontom vélhetőleg sokak véleményével vagy tapasztalatával fog ellenkezni.

András írása sok olyan emberi érzést és sok olyan megfogalmazást tartalmaz a politika rendszerével kapcsolatban, amelyek nem a véletlen művei - hanem leginkább a politikai kommunikációs nagyipar védjegyes termékei. Ez is bizonyítja, hogy a társadalmi tudat, a közérzet kialakításában a kommunikációnak, az általa előállított és sulykolt narratíváknak milyen komoly, aligha túlértékelhető szerepe van. Ezek közül talán a legfontosabb annak a bizonytalanságérzetnek a megfogalmazása, ami a jelenkor társadalmi közérzetének és közgondolkodásának központi eleme.

A világban káosz uralkodik.

„...nincs kánon, sem a művészetben, sem az erkölcsben, sem a társadalmi lét egyéb területein. .... A kánon hiánya, a dolgok relativizálása mára katasztrófális közállapotokat teremt - lassan az egész világon.”

Én - András vélekedésével szemben - úgy vélem, hogy a világban alapvetően nincs káosz. Minden jel arra mutat, hogy az emberi civilizáció nagyon is olajozottan és szervezeten működik. Az emberekben kialakult bizonytalanságérzet ennek ellenére alakult ki, amelyben mind „természetes” mind „mesterséges” tényezők is közrejátszanak:

- A legújabb tudományos felfedezések nyomán hiteltelenné, érvénytelenné váltak azok az elméletek, amelyek a tudományosság alapját képezték korábban. Így elbizonytalanodott a tudományosságba illetve a tudományba vetett, korábban rendíthetetlennek látszó hit is. Egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy a teremtett ökológikus rendszert az ember alkotta ökonomikus rendszer nem képes uralni.
- A XX. század nagy társadalmi kísérletei rendre kudarcba fulladtak, és így az azokat megalapozó ideológiák is hiteltelenné váltak, a beléjük vetett hitek megrendültek. Ugyanakkor nem követte újabb átfogó rendszerelmélet vagy hiteles hipotézis a régiéket.
- A korlátlan növekedésbe és a folyton növelhető fogyasztásba vetett hitre alapozott gazdasági elméletek sorra megdőlték. Ma már egyre nyilvánvalóbbak a növekedés véges erőforrásokból

fakadó korlátai. Sőt, egyes megújuló erőforrások, mint pl. az emberi erőforrás növekvő jellege kifejezetten problémaként jelenik meg az ökonomikus rendszerben.

- d) A vezetők és vezetettek közötti kommunikáció gyökeresen átalakult az információs eszközök és eljárások expanzív bővülésével. Ennek során egyre szélesedik és mélyül a politikai kommunikáció által sugárzott pseudo-valóság és a célközönség által megélt valós társadalmi események és folyamatok közötti különbség.
- e) A keresztény hitelveket valló közösség tagjai számára egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy a Jézus által hirdetett közösségi forma valamint a jelenkor társadalmi struktúrái és megoldásai között komoly ellentét feszül. Vagyis mindaz, amiben élünk nem sok közös vonást mutat Krisztus tanításaival és elveivel. Ez, valamint az Európából kiáramló nagy ideológiák hiteltelenné válása megsemmisítette a nyugati társadalmak civilizáló küldetésűt.

Hogy csak a legfontosabb bizonytalansági faktorokat soroljam fel jelzésszerűen. Nyilvánvaló, hogy ha a társadalmi struktúrák szellemi alapjairól kiderül, hogy érvényességük csak korlátozottan, meghatározott viszonyok és körülmények szerencsés együttállása során mondható stabilnak, az némi bizonytalanságot szül az ezekre építő közösségekben, és ez a bizonytalanság átcikázik, látható, hallható formában megjelenik a művészetekben és az emberi kapcsolatokban is. Ám bármennyire is furának tűnik, ez a sok bizonytalanság „rendszerteremtő”. A rendszer természetes reakciója a változó körülményekre, valamint az ezek nyomán változó közösségi tudatra, ami a legkevésbé sem rendíti meg a civilizációs gépezet alapvető működését.

A XVIII. századtól kezdve, több mint két évszázadon keresztül mind a természettudományban, mind a közgazdaságban, mind a politikában sziklaszilárdnak gondolt rendszerek uralták a terepet. A newton-i fizika törvényei, Darwin evolúciós elmélete, az elemek periódusos rendszerbe foglalása, a nagy földrajzi, fizikai, kémiai, biológiai és csillagászati felfedezések mind-mind azt sugallták, azt a meggyőződést erősítették, hogy a világ, amely körülvesz bennünket mérhető, katalogizálható és ebből adódóan megismerhető. Csak idő kérdése az egész.

A közgazdaság terén a piaci viszonyok, a gazdasági törvényszerűségek rendszerezése pedig azzal kecsegtetett, hogy majdan az egész világot behálózó szabad piac, az egymással és a vásárlók kegyeiért egyaránt versengő vállalkozók soha nem látott anyagi jóléttel és bőséggel árasztják el az emberiséget. Csak idő kérdése az egész.

A politika terén pedig a Nyugat - pontosabban a nyugati mintára létrejött társadalmak úgyszólván erkölcsi kötelességüknek érezték, hogy az előbbi két téren létrejött „tudásukat” és „tapasztalatukat” kiterjesszék a Föld egészére. Csak idő kérdése az egész, és létrejöhet a globális földi mennyország.

Ezek a sziklaszilárdnak hitt, szinte axiómaként kezelt szellemi alapok, amelyekhez társult a praktikusra faragott, puritán, vulgárkeresztény missziós tudat, hihetetlen magabiztosságot és fölényes fellépést kölcsönöztek a nyugati társadalmaknak a XVIII. és XIX. század egészén át, de még bizonyos értelemben a XX. század első felében is. Valójában csak az volt kérdés, hogy kit illet meg a nemzetek közül az elsőség, kinek a zászlaja – nyelve, jogrendszere, kultúrája - alatt forr boldog egységbe az emberiség. És ezért az elsőségért véres, pusztító háborúkat vívtak egymással, amelyek közül kettő kiterjedt az egész földkerekségre.

Mára azonban nyilvánvalóvá vált, hogy civilizációnk szellemi alapjai nem korlátlanul érvényesek, csak bizonyos körülmények között. A tudomány mára kiderítette, hogy amit az anyagi világ építőköveiről, erőiről, energiáiról, ezek összefüggéseiről korábban gondoltunk és tudni véltünk, azokról egyetlen dolog a biztos: az, hogy tudásunk nem általános érvényű. A szabad versenyről és piacról is kiderült, hogy önmagában nem csak hogy nem oldja meg az anyagi javak ésszerű előállítását és igazságos, méltányos elosztását, de a korlátlan verseny következtében helyenként esztelen pazarlásra ösztönöz, általában véve pedig mérhetetlenül igazságtalan módon teríti szét a javakat a Föld népessége körében. Egyfelől ma a népesség 2%-a kezében összpontosul a Föld anyagi javai fölötti birtoklási és rendelkezési jog 60%-a, másfelől a Föld népességének több, mint 50%-a osztozik az anyagi javak 1%-án, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy a napi egészséges táplálkozáshoz szükséges élelmiszeradagjához sem jut hozzá. A földi mennyország megvalósítását célzó szociáldarwinista társadalmi kísérletek sem eredményeztek vitathatatlanul sikeres struktúrákat. Sem liberális, sem szocialista sem tradicionalista ideológiai alapról indítva, ellenben mérhetetlen emberi áldozatokat követeltek mindenhol, ahol csak bevezették őket. Annak ellenére, hogy a tisztán ideologikus megvalósítást soha sehol még csak meg sem próbálták. Az, hogy a civilizáció egésze mégsem omlott össze, sőt, köszöni szépen, jól van, kitűnő egészségnek örvend, az leginkább annak tudható be, hogy mindezek a jelentősnek tűnő változások és válságok a rendszer belső funkcionális lényegét nem, csak formai megjelenését érintették. Ezért nincs káosz, sőt. Kissé ijesztő, de a rendszer a társadalom tagjainak különböző félelmeit is képes erőforrásként akkumulálni.

Ez a mi civilizációnk születésétől fogva azt tekinti elsődleges feladatának, hogy a látókörében fellelhető anyagi, természeti erőforrásokat feltárja, az ellenőrzése alá vonja, majd gondoskodik ezen erőforrások elosztásáról, illetve hozzáférhetővé tételéről. Minden más társadalmi funkciót, eljárást és módszert ennek a fő célkitűzésnek rendel alá, illetve próbál a szolgálatába állítani.

Ezt a főcélta nyilvánvalóan olyan társadalmi struktúra képes szolgálni illetve elérni, amely alapvetően

anyagszemléletű, vagyis az anyagi javak birtoklásától tesz függővé minden egyéb mást. Az anyagi javakhoz való hozzáférés és ezek birtoklása nem magától értetődő módon valósul meg a közösségek viszonylatában, illetve az adott társadalmon belül: az egyes társadalmi közösségek, társadalmon belüli csoportok, egyének között verseny indukálódik. Ezen verseny eredményeként a birtoklás és a hozzáférés terén erős különbségek jönnek létre az egyes közösségek illetve csoportok és egyének vonatkozásában. Ezek a különbségek pedig egy erőteljesen hierarchizált társadalomszerkezetet, és ebből adódóan természetes, folyamatosan fennálló külső-belső konfliktusokat hoznak létre.

Az anyagi javak elosztásának és az ebből adódó konfliktusoknak a kezelésére az emberiség a történelem során számos különböző társadalomszervezési módszert, vagyis „politikai rendszert” eszelt ki, és tesztelt a gyakorlatban. Ezek némelyike működött, számos változata viszont nem. A manapság alkalmazott társadalomszervezési modell – amit népszerű nevén „demokráciá”-nak neveznek – nem éppen új keletű. Alapverzióját már a görög városállamok idejében Athén is alkalmazta, de az igazán működőképes, és a mai napig mintának tekintett módszer a latinok, vagyis a rómaiak találmánya. A Rend tehát amiben élünk, - bármennyire is meglepő ez első hallásra - valójában a Szent Római Birodalom Rendjének modernkori változata.

A latinok újítása volt a választott képviselőkből és tisztségviselőkből - valamint az végrehajtó apparátust alkotó állami alkalmazásban álló bürokratákból - álló politikai osztály megteremtése, de tőlük ered a választást eldöntő „politikai kommunikáció” és kampány feltalálása is. Szintén ők jöttek rá először, hogy célszerű a hatalmi ágakat szétválasztani: így ők különítették el először az ismert történelem során a bíraskodást, a törvényhozást és a végrehajthatalmat. Szintén tőlük ered a jogállamiság elve, vagyis hogy a törvényhozás által meghozott törvények a társadalom minden tagjára – a hierarchiában betöltött posztjától függetlenül - kivétel nélkül érvényesek – legalábbis deklarációs szinten. (A valóságban azért ez, főként a késő-középtársaság és a császárság korában egy kissé megváltozott.)

Szintén római találmány az állam által fizetett állandó hadsereg felállítása, a közszolgáltatások – közigazgatás, távközlés, vízellátás, szennyvízelvezetés, közlekedés, bérlekások – bevezetése, és az ezeket finanszírozó, minden polgárra – a fővárosban élők kivételével - kiterjedő adórendszer működtetése. De szintén a rómaiaktól ered a társadalom máig markánsan érvényesülő háromszintű horizontális tagoltsága is:

- f) patrícius: politikai, gazdasági és szakrális elit + bürokrácia és technokrácia legfelső valamint felső középvezetői,
- g) plebejus: vagy más néven polgárság, a jól körülírható vagyonnal és társadalmi-politikai státusszal rendelkezők köre, meglehetősen széthúzott egzisz-

tenciális skálán elhelyezkedve és hierarchikus alrendszerekbe szerveződve.

- h) servus: gyakorlatilag vagyon nélküli, meglehetősen csekély jogokkal, társadalmi védelemmel rendelkező, minden szempontból kiszolgáltatott, kizsákmányolt és/vagy a társadalom periferiájára szorított tömeg.

Ezt a három főcsoportot meglehetősen masszív, nehezen, de átjárható választóvonalak határolták el egymástól már az ókorban is, és határolják el napjainkban is. Mindhárom társadalmi főcsoport számos, hierarchikus kapcsolatban álló alcsoportra oszlik. A főcsoport saját erkölcsi és morális szabályok szerint működik, amelyek viszont csak a főcsoporton belül érvényesek. A csoportok közötti kapcsolatokat külön és részletekbe menően szabályozzák.

A mai társadalomban illetve a médiákban sokat emlegetett vertikális törésvonalak valójában nem annyira alapvetőek, mint amennyire ez a politikai kommunikáció alapján elsőre látszik. Hiszen ezek a hatalomért és az erőforrások elosztása feletti ellenőrzési jogért való versengés során jönnek létre időlegesen. Jellemzőjük a rövid élettartam – legalábbis a horizontális tagoltság stabil, hosszútávú fennállásához képest – valamint az állandó mozgásban levés és változékonyság. Kétségtelen viszont, hogy jelenlétük egyfajta folyamatosan változó mátrix-struktúrát eredményez a társadalom szövetében. Római „találmány” a jog, az erkölcs és vallás a három fő társadalomformáló erőként való elkülönítése egymástól. Ezt ma is sokan sok helyen vallják helytálló elkülönítésnek szerte Európában és a világon.

Az állam feladatai is hasonlóak voltak a maiakéhoz: a közbiztonság, a közrend, a közszolgáltatások, az igazságszolgáltatás fenntartása, a szabadkereskedelmi útvonalak és piacok biztosítása, bővítése, akár a veszélyesnek számító konkurensok erővel való megtörése vagy megsemmisítése által is, továbbá expanzió, vagyis az új piacok nyersanyagforrások meghódítása, akár a korábbi birtokosok erővel való megtörése vagy megsemmisítése által is.

Látható, hogy a Római Birodalomban szervezetségi szempontból szinte minden megvolt, ami egy ma korszerűnek számító társadalomban. Kis túlzással azt mondhatjuk, legfeljebb a technológia színvonala változott az idők folyamán, a lényeg nem. Történelmi ismereteink szerint a modell nagyon is működőképesnek bizonyult. Legalábbis a barbárok európai beözönléséig és a Birodalom nyugati felének látványos széthullásáig. Ez a rend uralkodik tehát napjainkban is a világon: Róma Birodalmi Esménye és Rendje.

Az, hogy ezt a társadalomszervezési modellt nem kellett „újra feltalálni” egy rendkívül fontos szervezetnek köszönhetjük: az Egyháznak. Az Egyház két dolgot mentett át az ókor végének összeomlásából és zűrzavarából: Krisztus Evangéliumát és a Szent Római Birodalom struktúráját illetve eszményét. Vagyis

mindazt, amit Róma, vagyis a civilizáció fundamentumának tekintett.

Amint tapasztalhatjuk, a mentési projekt hihetetlenül sikeresnek bizonyult. Amit persze az is segített, hogy a mai nyugati közösségek barbár ősei nem megsemmisíteni akarták Rómát, hanem csak élvezni a hasznát és az áldásait. A Birodalom koncepciója túl grandiózus volt ahhoz, hogy egyszerűen beletörődjenek a pusztulásába. Az Egyház pedig egyetértett ezzel. Hiszen egykori állami intézményként szerette volna visszakapni a testet, amelybe oly kiválóan implantálódott Nagy Konstantin sebészi beavatkozását követően. Elkezdődött tehát a civilizációs tanfolyam és a verseny Európa új birtokosai között a Birodalom újraalkotásáért, miközben az Óbirodalom keleti fele is versenyben volt még ugyanezért a célért.

Egy apró bibi volt csak, ami sajnos végig determinálta az intézményesülést - beleértve az összeomlás és újraindulás kritikus évszázadait - követő ezerhétszáz év civilizációs fejlődését, továbbá égető dilemmaként jelen van ma is: Krisztus tanításából Róma birodalmi civilizációs eszménye nem volt, és ma sem levezethető.

Civilizációnk lényege a kompetitív és kooperatív stratégiák – vagyis a versengés és az érdekközösségen alapuló összefogás - rugalmas, a pillanatnyi helyzethez igazodó alkalmazására épül. Ezen belül azonban a verseny, a versengés alapvető prioritással bír. A kooperációnak szinte kivétel nélkül az érdekközösségben lévők versenygyőzelmét kell támogatnia illetve szolgálnia. Ez az európai típusú civilizáció működésének alfája és ómegája. Ezzel szemben Jézus tanításában következetesen és állhatatosan tagadja a verseny szükségszerűségét. Egy olyan közösséget mutat be Isten országaként, ahol nincs versengés. Tanítása és példabeszédei szerint az ember-ember közötti viszonyban nem az érdek, hanem az érték, a kapcsolat minősége a döntő. Vagyis a szeretet, ami másképpen mondva az egymás iránt érzett felelősség és szolidaritás megnyilvánulása. Isten és ember viszonyában Isten abszolút szeretete és kegyelme a meghatározó. Itt nincs, és nem is lehet helye a versengésnek.

Amikor hallgatósága a Tóra tanításával szerette volna versenyeztetni az ő tanait, így válaszol:

„Ne gondoljátok, hogy megszüntetni jöttem a törvényt vagy a prófétákat. Nem megszüntetni jöttem, hanem teljessé tenni. ¹⁸Bizony mondom nektek, míg ég és föld el nem múlik, egy i betű vagy egy vesszőcske sem vész el a törvényből, hanem minden beteljesedik. ¹⁹Aki tehát csak egyet is eltöröl e legkisebb parancsok közül, és úgy tanítja az embereket, azt igen kicsinek fogják hívni a mennyek országában. Aki viszont megtartja és tanítja őket, az nagy lesz a mennyek országában. ²⁰Ezért mondom nektek: ha igazságotok nem múlja felül az írástudókéét és a farizeusokéét, nem juttok be a mennyek országába.” (Mt 5,17-20)

Amikor a fennálló társadalmi renddel szegezték szembe tanítását, ekképp hárította el a versenyfelhívást:

¹⁵A farizeusok erre félrevonultak és megtárgyalták, hogyan tudnának szavaiba belekötni. ¹⁶Odaküldték hozzá

tanítványait, a Heródes-pártiakkal együtt. Ezek így beszéltek: „Mester, tudjuk, hogy igazat mondasz, az Isten útját az igazsághoz híven tanítod, nem vagy tekintettel senki személyére, mert nem igazodol emberi tekintélyhez. ¹⁷Mondd meg hát nekünk, mi a véleményed: Szabad adót fizetni a császárnak, vagy nem szabad?” ¹⁸Jézus átlátott álnokságukon, ezért így válaszolt: „Mit kísértetek, képmutatók? ¹⁹Mutassátok az adópénzt!” Odanyújtottak neki egy dénárt. ²⁰Ekkor megkérdezte tőlük: „Kinek a képe és a felirata ez?” „A császáré” – felelték. ²¹Erre azt mondta nekik: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és az Istennek, ami az Istené!” ²²Ezt hallva annyira meglepődtek, hogy otthagyták és eloldalogtak.” (Mt 22,15-22)

Amikor érzekelte az anyagiak miatti aggodalmakat hallgatói és követői körében, amely egymással való vetélkedésre ösztönözte őket, így buzdított a „versenymentes” életre:

²⁵Azt mondom ezért nektek: Ne aggódjatok életetek miatt, hogy mit esztek vagy mit isztok, sem testetek miatt, hogy mibe öltöztök! Nem több az élet az eledelnél s a test a ruhánál? ²⁶Nézzétek az ég madarait! Nem vetnek, nem aratnak, csűrbe sem gyűjtenek – mennyei Atyátok táplálja őket. Nem többet értek ti náluk? ²⁷Ugyan ki toldhatja meg életét csak egy könyöknnyivel is, ha aggodalmaskodik? ²⁸Hát a ruházat miatt miért nyugtalanoktok? Nézzétek a mezők liliomait, hogyan nőnek: nem fáradoznak, nem szőnek-fonnak, ²⁹mégis, mondom nektek, még Salamon sem volt dicsősége teljében úgy felöltözve, mint egy ezek közül. ³⁰Ha a mezei virágot, amely ma virít, holnap pedig a kemencébe kerül, így öltözteti az Isten, akkor benneteket, kishitűeket, nem sokkal inkább? ³¹Ne aggodalmaskodjatok hát, és ne kérdezzétek: Mit eszünk, mit iszunk? ³²Ezeket a pogányok keresik. Mennyei Atyátok tudja, hogy ezekre szükségetek van. ³³Ezért ti elsősorban az Isten országát és annak igazságát keressétek, s ezeket mind megkapjátok hozzá! ³⁴Ne aggódjatok tehát a holnap miatt, a holnap majd gondoskodik magáról! A mának elég a maga baja.” (Mt 6,25-34)

Amikor apostolait elküldte, hogy hirdessék az örömhírt szerte Izraelben, ismét csak nem arra biztatta őket, hogy szálljanak vitába az emberekkel és versengjenek a hitükért, hanem ezt mondta:

⁷Menjetek és hirdessétek: Közel van a mennyek országa! ⁸Betegeket gyógyítsatok meg, halottakat támasszatok fel, leprásokat tisztítsatok meg, ördögöket űzzetek ki! Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok. ⁹Övetekbe ne szerezzetek se arany-, se ezüst-, se rézpénzt! ¹⁰Ne vigyetek magatokkal az útra tarisznyát, se két ruhát, se sarut, se botot! A munkás ugyanis megérdemli a bérét. ¹¹Ha egy városba vagy faluba betértek, érdeklődjétek, hogy ki az, aki méltó és maradjatok nála, míg tovább nem mentek! ¹²Amikor házába léptek, köszöntsétek! ¹³Ha méltó rá az a ház, rászáll békétek, ha nem, békétek visszazáll rátok. ¹⁴Ha

valaki nem fogad be benneteket, sem nem hallgat szavatokra, hagyjátok ott a házat, sőt a várost is, és még a port is rázzátok le a lábatokról! ¹⁵Bizony mondom nektek: Szodoma és Gomorra földjének tűrhetőbb lesz a sorsa az ítélet napján, mint annak a városnak!”(Mt 10,7-15)

A hierarchiában betöltött pozícióért a hatalomért folyó versengést tanítványai körében így semlegesítette:

„Tudjátok, hogy akiket a világ urainak tartanak, zsarnokoskodnak a népeken, a hatalmasok meg a hatalmukat éreztetik velük. ²⁶A ti körötökben ne így legyen. Aki közületek nagyobb akar lenni, legyen a szolgátok, ²⁷s aki első akar lenni, legyen a cselédetek. ²⁸Az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon másoknak és odaadja az életét váltságul sokakért.”(Mt 20,25-27)

Krisztus tanítása tehát véleményem szerint ellene mond a modern civilizáció alapvető működési fundamentumának: a versenynek.

De nem csak ebben látok ellentmondást: Rómában és jelenünk társadalmi viszonyai között elválik egymástól a jog az erkölcs és a vallás. Ezt tömören úgy írhatjuk le, hogy az, ami jogszerű, még lehet erkölcstelen a társadalom megítélése szerint, továbbá az, ami törvényes is, és ezen felül az emberi morál is erkölcsösnek tartja, az még nem feltétlenül állhat meg az Isten színe előtt. Talán nem kell külön bizonyítékokat felsorolnom ahhoz az állításhoz, hogy civilizációnk mérhetetlen módon priorizálta a jogállamiságot a XXI. század elejére. Vagyis a jogalkotás, a jogszerűség, a törvényi előírásoknak való megfelelés és megfeleltetés abszolút elsőbbséghez jutott az erkölcs és a vallás – pontosabban a hit – rovására. (Magyarországon – mivel a nyugathoz képest jóval kevesebb idő állt rendelkezésünkre a „modernizációhoz” – különösen brutális módon ment végbe ez a folyamat 1990 után. A végeredményt tovább rontotta az a körülmény, hogy a XX. század történelmi eseményei elülték vagy elpusztították a magyarság legértékesebb tagjait, a maradék nagy részét pedig gyakorlatilag demoralizálták a történések.)

Krisztus tanítása a jelenkor társadalmi normájával ellentétben nem tesz különbséget jog, erkölcs és hit között. Nála egyetlen forrása van hitnek, erkölcsnek és jognak: a Főparancs.

Ahogy én látom tehát: Jézus jogi-erkölcsi-hitbéli tartalommal bíró tanításai szöges ellentétben állnak a modern társadalom jogi erkölcsi és vallási felfogásával, és ezen sajnos aligha lehet reformtörekvésekkel, erkölcsjavító morálinjekciókkal segíteni. A helyzetet nyugodtan nevezhetjük az európai történelem illetve civilizáció legnagyobb paradoxonjának is. Vélhetően erre utalt Mahatma Gandhi is, amikor az európai keresztényekkel kapcsolatban megjegyezte: „Ha az európaiak valóban komolyan hinnének a saját vallásukban, akkor ma a világon mindenki keresztény akarna lenni.”

Ezért van az szerintem, hogy a keresztény közösségek valamennyi ága ezerhétszáz éve állandó dilemmákkal küzd, amikor Krisztus tanítását össze akarja egyeztetni a világ, pontosabban a civilizáció valóságával. Ebből a

dilemmából ritkán születtek illetve születnek igazán jó válaszok, úgy a közösség, mint az egyes emberek számára.

Hirdethetem-e az Evangéliumot a védelmet nyújtó intézményi lét biztonsága nélkül? Létezhet-e egyáltalán a közösség, vagyis az egyház intézményesültség nélkül? Követhetem-e Jézust az anyagi biztonság védőhálójáról lemondva? Győzhetnek-e anélkül, hogy beszállnék a versenybe? Jézus válasza ezekre a kérdésekre mindenkor igen, mégpedig egyértelmű, félreérthetetlen IGEN. Mi mégis nemet mondtunk, és nemeket mondtunk azóta is, most is, miközben lázasan keressük az igazolást, a felmentő érvelést kishitűségünkre. A farizeusok kovászával sütünk, aztán meg csodálkozunk, hogy ízetlen a kenyér.

Mindebből az következik – legalábbis ahogy én látom -, hogy a jelen társadalmának politikai történéseiben, politikusaiban a krisztusi értelemben vett hiterköles nyomait elég nehéz fellelni. Legfeljebb nyomokban található, mint a természetes anyag a TESCO-gazdaságos élelmiszerben. Ha a politikai szereplőkben volt vagy van is erre való törekvés, a rendszerhez való alkalmazkodás kényszere általában lehetetlenné teszi, hogy ez érdemben megnyilvánuljon.

Politikai kommunikáció

Többször szóba került már a politikai kommunikáció, mint a civilizáció működését segítő termékek előállítását szolgáló nagyüzem, de csak kevés szó esett magáról a termékről. Ami nem más, mint az a pseudo-valóság, médiafüggöny vagy válaszfal, amely a politikai/társadalmi elit és a közösség többi tagja között húzódik.

A kommunikációról általában azt tartják, hogy az információcsere eszköze, a világ történéseiről való tájékoztatás és tájékozódás iránti igény kielégítése. Az információ azonban érték is, és ennek megfelelően civilizációnk a piac szabályait alkalmazza a kommunikációra is. Vagyis információcsere helyett talán helyesebb lenne az információkereskedelem kifejezéssel élnünk.

Amint azt az anyagi javakhoz való hozzáférés esetén már írtam, az információhoz való hozzájutás is meglehetősen egyenlőtlenül – mondhatni igazságtalanul – valósul meg a jelenkorunkban. Ennek az állításnak ellene lehet vetni, hogy van a világon egy „tökéletesen szubszidiáris és demokratikus médiafelület”, az internet, és ez aztán tényleg mindenkihez eljut, és ezen aztán tényleg minden elérhető. A valóság azonban mást mutat: jelenleg a Föld lakosságának mindössze 37%-a rendelkezik hozzáféréssel ehhez a médiafelülethez, a „maradék” 63%-nyi földlakó pedig nem. (Sokuknak talán nem is hiányzik az élethez.) Megdöbbenő, de az Egyesült Államokban sem teljes körű a hozzáférés; a lakosság 19%-nak nincs internetkapcsolata. (Talán érdemes megjegyeznünk – és lehet, hogy nem csak

véletlen egybeesés – hogy a világ leggazdagabb és legerősebb államában a lakosságnak épp 19%-a él mélyszegénységben. Amely szegénység minőségében alig tér el a fejlődő országok mélyszegényeinek életnívójától.) És akkor nem beszéltünk az egyéb kommunikációs formákról, ahol globálisan talán még ennél is rosszabbak az arányok. Továbbá nem beszéltünk a lényegről: a tartalomról.

Mivel az infokommunikáció esetében mind a hozzáférés mind a tartalom vonatkozásában a piac törvényei működnek, ezért talán nem meglepő az az állítás részéről, hogy a tartalmak értéke általában aránylik a hozzáférés költségével. Minél könnyebb és olcsóbb egy tartalmat elérni, annál valószínűbb, hogy nem képvisel tényleges értéket, legalábbis a fogyasztó számára. A tartalom ilyenkor általában annak az érdekét szolgálja, annak fontos és annak hoz hasznot, aki azt előállította illetve a fogyasztók számára könnyen hozzáférhető módon elhelyezte. Ez a piaci szemlélet az összes médiafelületre és kommunikációs csatornára érvényes. Ebből az következik, hogy az igazán értékes, a valóban fontos információkhoz csak nehezen, esetenként csak súlyos költségek vagy erőfeszítések árán lehet hozzáférni. Esetenként meg még így se. Ezzel pedig tovább szűkül a releváns információkhoz hozzáférők köre. Az információ eloszlást leíró függvény erősen korrelál az anyagi javak eloszlási görbéjéhez.

A politikai kommunikáció egy speciális változata a kommunikációnak. A tájékoztatási és tájékozódási szükséglet kielégítése itt csak látszólagosan valósul meg. Én magam tizenkét éve vagyok aktív tagja a hazai közéletnek. Visszatekintve erre az időszakra, nem tudok a praxisomban egyetlen olyan politikai tartalmú hírt, bejelentést vagy média-megnyilvánulást sem felidézni, aminek tartalma 100%-ban tükrözte volna a tényleges valóságot, amely a tényleges helyzetet, a valós történéseket, döntési szituációkat, motivációkat hamisítatlanul mutatta volna be. Függetlenül attól, hogy milyen politikai közösséghez vagy akár a közmédiákhoz volt köthető ez a média-megjelenés. Tapasztalatom szerint ezekben a megnyilvánulásokban mindig a valóságnak egy sajátos leképzése, ha úgy tetszik torzított változata jelent meg, amely esetenként akár pont az ellenkezőjét próbálta közölni, mint ami valójában történt. Ez azonban nem valamiféle újságírói hanyagságnak, a médiaszakmunkások slendriánságának vagy felelőtlenségének tudható be. Nem. Ezek a közlések minden esetben a megrendelő kívánságának illetve akaratának felelnek meg, a legtöbb esetben felkészült, nagy tudású kommunikációs szakemberek közreműködésével készülnek. Nagy műgonddal és nagy költségek árán.

A politikai kommunikáció célja ugyanis nem a triviális értelemben vett tájékoztatás. A politikai kommunikáció kettős célt követ: egyrészt tudatosan és tervszerűen el kívánja rejteni a politikai/gazdasági elit valós indítékait, céljait és stratégiáját. Másrészt - ezek helyett - olyan üzeneteket közvetít, amelyekkel az elit egy-egy

érdekcsoportja igyekszik megnyerni magának a közösség tagjainak szimpátiáját, elősegítve az eliten belüli hatalomért, az „irányító pakett”-ért folytatott versengését.

Az úgynevezett „középosztály”, a polgárság által oly sokat emlegetett „közérdek” és „közjó” csak nagyon áttételesen és meglehetősen alárendelten játszik szerepet ebben a versengésben. Csak a saját magam által tapasztaltakból merítve szinte végtelen hosszúságú listát állíthatnék össze azokból az esetekből, amikor a „közérdek” habozás nélkül esett áldozatul szűk csoportérdek, pártérdek vagy közönséges magánérdek oltárán. (Függetlenül attól, hogy ki volt éppen kormányon.) Anélkül, hogy erről a köz tudomást szerzett vagy szerezhetett volna. A politikai kommunikációban ugyanis a leggyakrabban előforduló eset a csoportérdek, pártérdek, magánérdek közérdekként való feltárlása.

A politikai kommunikáció terméke a legtrikább esetben szemem szedett hazugság. Az üzenet szinte mindig a valóság elemeiből építkezik. Erre specializálódtak szakemberek folyamatosan monitorozzák a közvéleményt, a társadalom különböző szegmenseit: mit szeretnének hallani az emberek? Kit/mit kedvelnek, kit/mit utasítanak el, kire/mire vágnak és kitől/mitől undorodnak? Nagyon sok részletre kiterjedően, nagy műgonddal, több módszert, több médiafelületet felhasználva, igen gyakran az alapvető emberi jogok határait feszegetve zajlik szünet nélkül ez a projekt. Ez a kutatás azonban nem annyira a cselekvési program szempontjából érdekli a politikai/gazdasági elitet. Szinte kizárólag csak kommunikációs illetve politikai célokat szolgál: a társadalmi támogatottság maximalizálása az elutasítottság minimalizálása a cél.

A politikai közléseket, üzeneteket ezen felmérések alapján állítják össze: a valós eseményt alkotó elemekre bontják, majd a mérési statisztikáknak megfelelően újra összerakják. Egyes részleteket elhagynak, másokat kissé átszíneznek, megint másokat átfaragnak. Változtatnak a sorrenden, a struktúrán, hangsúlyokon. Ha valami hiányzik, virtuális elemmel pótolják a hiányt. Majd közreadják. Az első közlés után újabb mérés, majd ezek alapján korrekció. Legfeljebb két-három finomítás után elkészül a „késztermék”. Ezt követi a sulykolás, a különböző médiafelületeken való, egymást erősítő közlések sorozata. A dolog elképesztően hatásosan működik.

És hogy miért a kommunikációnak van abszolút prioritása a politikában? Végtelenül egyszerű: alapvetően azért, mert kommunikációs eszközökkel sokkal olcsóbb és egyszerűbb megszerezni a támogatottságot, és ezáltal az „irányító pakettet”, mint a sok szakértelmet, felkészültséget, időt, pénzt – és hitet - igénylő gazdasági/fejlesztési programokkal. Másrészt azért, mert a nemzeti/közösségi politikai elitek visszafordíthatatlanul alárendelt helyzetbe kerültek a tényleges gazdasági folyamatokat kézben tartó és irányító globális gazdasági elittel szemben. Ami azt is

jelenti, hogy a társadalmi folyamatokra való ráhatásuk egyre csökkenő és egyre áttételesebb. Egy példa: az Apple vállalat 2013. évi árbevétele meghaladta a 148 milliárd dollárt, nyeresége pedig a 30 milliárd dollárt. Csak az okos telefon piacon, csak 2013-ban 34 millió emberhez jutottak el a termékei. A cég árbevétele 23 milliárd dollárral több, mint Magyarország GDP-je, a profitja tízszerese a magyar államháztartás hiányának, a termékein keresztül pedig több száz millió embert ért már el szerte a világon. (És ez csak egy cég az USA nagy, nemzetközi befolyással bíró vállalatai közül.) Tízcentes kérdésem: Vajon Tim Cook (az Apple vezérigazgatója) vagy Orbán Viktor szavára figyel oda jobban Barack Obama, az USA elnöke?

Szeged, 2014. január 11.

*****

FARAGÓ FERENC

TANYAI SZILÁNKOK...

A *tévedések* segítik megkeresni az *igazságot*.

***

Egész életünkben *készülünk* valamire, - mégis az utolsó pillanat *készületlenül* talál.

***

Aki *hazudik* és akinek *hazudnak* egy és ugyanaz a személy.

***

Mindennek megvan a maga oka – egyedül a *semminek* nincs oka.

***

Az Istent *emberszerűnek* (antropomorf), az embert *istenszerűnek* (teomorf) képzeljük el.

***

Csak egy *út* vezet valahová, a *sok út* nem vezet sehová.

***

A *jó* és a *rossz* egyaránt benne van a világban. A *rossz* eltüntethető lenne, de nem tüntetjük el. A *jó* nem eltüntethető, de úgy tűnik, hogy eltűnt.

***

Nevetséges dolog komolyan venni magunkat...

***

Gyermeknek kell maradnunk ahhoz, hogy *felnőttek* lehessünk.

***

Minden pillanat az *első* és minden pillanat az *utolsó*.

***

Mindig van különbség aközt, ami *van* és, aminek *lennie* kellene.

***

Ha egy csapásra kielégülne minden szükségletünk, az nagy csapást jelentene emberi mivoltunkra.

***

A *rendetlenség* nem a *rend* ellentéte, hanem a *rendszeré*.

***

Elég, ha valami *szép!* – lehet-e ennél igazab! . Elég, ha valami *igaz!* – lehet-e ennél szebb!

***

A fény sem 'magától' ragyog, hanem a sötétségtől.

***

A *nyitottság* elrejtőzik, a *rejtettség* megnyilvánul...

***

Ünnep nélkül nincs hétköznap. – *Hétköznap* nélkül nincs ünnep.

***

Emberi az *emberfeletti* is és emberi az *emveralatti* is.

***

Minden *elmúlik* ugyan, de egyvalami *nem múlik* el – az *elmúlás*.

***

Odafordulni a baráthoz, hátat fordítani az ellenségnek, annyit tesz mint átölelni a világot.

***

Advent. A várakozás nem *passzív*, egyoldalú dolog, hanem *aktív* és kétoldalú.

***

A gonosz legjobban *eszmékben* és *tömegekben* tud megnyilvánulni.

***

Isten egyet nem tud: *ember nélkül* világot teremteni. – Ember egyet nem tud: *Isten nélkül* világot teremteni.

***

Van *mindenség* tudatunk és van *semmisség* tudatunk...

***

Azt biztosan tudjuk, hogy mi *volt* velünk, azt többé-kevésbé tudjuk, hogy mi *van* velünk, azt soha nem tudjuk meg, hogy mi *lesz* velünk.

***

Tünetemény: úgy látszik, hogy *eltűnik* – de itt marad, úgy *tűnik*.

***

Vers *mindenkinek*. Mintha én írtam volna *neked*, pedig te is írhattad volna *nekem*.

***

Ami *vonz*, az egyben taszít is. – Ami *taszít*, az egyben vonz is.

***

Van úgy, hogy amit előnynek látunk, az a legnagyobb hátrány. – Van úgy, hogy amit hátránynak látunk, az a legnagyobb előny.

***

Csak egy dolog *lehetséges*: *lehetetlen* dologra vállalkozni.

***

Az emberi szellem a határtalannal határos...

***

Káprázat. Végtelennek látszik a *véges* és *végesnek* a *végtelen*.

***

Magunkat keressük a másikban, de hogy a *másik* mit keres bennünk, azt nem tudhatjuk.

***

Szinopszizmus. A nézőpontok különbözősége az egyetlen esély az együttlátásra.

***

A rejtvényt úgy kell megfejtenünk, hogy eközben a rejtvény mi magunk vagyunk.

***

Aki csak magára mutat, az soha nem tanul meg önmagán túl mutatni.

***

A piacgazdaság nem a szükségleteinket elégíti ki, hanem szükségleteket generál.

***

Sok-sok kérdésre nem kapunk választ ebben az életben, aztán majd odaát rájövünk, hogy azért nem, mert értelmetlenek voltak a kérdések.

***

Sorskérdések: Merre tartok? – Kivel tarok? – Ki tart velem?

***

Mindene megvan, mégis *boldogtalan!* – Semmije sincs, mégis *boldog!*

***

Két csapdahelyzet van: a *kudarcc* és a *siker*.

***

Ha megértjük a *magasat*, megértjük a *mélyet* is. Ám, ha a *felszínen* maradunk, nem értünk meg semmit.

***

A fát mindig magunk alatt vágjuk!

***

Sok mindenben hinni annyi, mint semmiben sem hinni.

***

Mások elviseléséhez *önmagam* elviselésén keresztül vezet az út. – *Önmagam* elviseléséhez *mások* elviselésén keresztül vezet az út.

***

Van, amikor úgy kell élni, mintha az a nap lenne az *utolsó*. – Van, amikor úgy kell élni, mintha az a nap lenne az *első*.

***

Soha nem tudhatjuk meg, hogy mit hoz a múlt.

***

Ha *önmagunkat* nem érjük meg, másokat sem érthetünk meg. – Ha *másokat* nem értünk meg, *önmagunkat* sem érthetjük meg.

***

A *tisztasághoz* nem *tiszta* ész, hanem *tiszta* szív szükséges.

80 éve született

Hervay Gizella

(Makó, 1934. október 14. – Budapest, 1982. július 2.)
erdélyi költő, író és műfordító

Levél helyett

Milyen gyönyörű: szólni lehet, és kiszámíthatatlan, hogy mit válaszolnak. És megtörténhetik: társra is találhatunk, csak meg kell tanulnunk az ő egyetlen, soha meg nem ismételt nyelvét. Csak meg kell ismernünk, a föld rétegein át haladva, a történelem korszakain át haladva, eljutva oda, ahol ő csak ő, ahol ő a teljes világegyetem, és megszólítani.

Megtalálni azt a szót, amit ő keresett, de nem talált, amire szüksége van, hogy a föld rétegein át haladva, a történelem korszakain át haladva, eljusson végre oda, ahol ő csak ő, ahol ő a teljes világegyetem. Felesleges és nevetséges olyan szavakat dobálni felé, amelyeket mi szeretünk, ezzel csak megütjük, hiszen én, ha azt mondom: tej, nagy diófát látok, a lomb közt kis égdarabok, a fa alatt kerti asztal, pohárban tej, tündöklök a tej, a táj. De lehet, hogy ő arra emlékezik, hogy nem kapott tejet, nem volt, és az anyja messze volt, és megütöd a szóval. De ha megtalálsz neki azt a szót, amit keres! Társad lesz és válaszol, és válaszában felfénylik az elveszett szó, ami gyermekkorod zsebéből valamikor nyomtalanul kigurult.

Ha megtalálnám! Sose merném többet kimondani a szót: szeretlek! Csak azt mondanám: vonat, mert talán állomás mellett lakott, és évein át-átzakatolt a vonat, félelmet hozott és sóvárgást távoli tájak felé. Vagy azt mondanám: cigaretta, mert kidobta a vonatablakon át a csomag cigarettát, mikor tisztulód tudóval robogott a szerelem felé.

Csak rá kell figyelni, a mozdulataira: karjával most olyan ívet ír le, amelyet csak az tud, aki egész lényével mozdul vagy szól, semmi más nem válasz neki, csak az, ha te is egész valóddal felé fordulsz.

A szájad mellett egy ránc emlékezik, és a szemedben olyan látható a szégyen, hogy elfordul és cigarettára gyújt. Fájdalmaiddal soha el nem érheted, arcodon a fájdalom nyomai, és hangodat érdessé teszi a visszafojtott sírás. E1 kell hagynod emlékeidet is, mert történelem előtti korból valók, mikor még nem tudott emberhez szólni az ember, csak ütött. Csupa kék-zöld folt az arcom, nem szóltak hozzám, csak ütöttek, s nekem most szólnom kell, meg kell találnom azokat a szavakat, amelyekre neki van szüksége. Hiába mondom a magam szavait, nem figyel oda. Kikapcsolja a telefont.

De hiszen volt egy mozdulata, feléd fordult, mint aki egész lényével mozdul, felé fordultál, mint aki egész lényével válaszol, megölelt, mint aki először ölel, mint aki utoljára ölel, megölelted, mint aki először ölel, mint aki utoljára ölel. Mégis csak ennyit mondtam: szeretlek.